

Antoisa haastava vapaaehtoisuus -

vapaaehtoisena toimiminen turvapaikanhakijoiden parissa

Pro gradu -tutkielma

Hanna-Leena Martin

Kasvatustieteiden tiedekunta

Aikuiskasvatus

Lapin Yliopisto

Kevät 2022

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Antoisa haastava vapaaehtoisuus - vapaaehtoisena toimiminen turvapaikanhakijoiden parissa

Tekijät: Hanna-Leena Martin

Koulutusohjelma/oppiaine: Aikuiskasvatus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 77 + 5 liitettä

Vuosi: 2022

Tiivistelmä:

Tutkimuksen tarkoitus on kuvata vapaaehtoistoimintaa turvapaikanhakijoiden parissa. Tutkimus on toteutettu toimeksiantona Suomen Punaiselle Ristille (SPR). Tutkimus koskee SPR:n Pohjois-Suomen monikulttuurisessa toiminnassa mukana olevia vapaaehtoisia, jotka ovat toimineet vuoden 2015 pakolaisaallon aikana tai jälkeen turvapaikanhakijoiden parissa. Tutkimus käsittelee vapaaehtoisten tuottamia näkemyksiä turvapaikanhakijoiden parissa toimimisesta sekä vapaaehtoisuuden ja myötätuntouupumuksen yhteyttä.

Tutkimuksen käsitteellinen pohja perustuu SPR:n järjestötoiminnan ja vapaaehtoisuuden jäsentämiseen, turvapaikanhakijan ja vastaanottokeskustoiminnan käsitteiden avaamiseen, sekä termien vapaaehtoisuus ja myötätuntouupumus teoreettiseen kartoitukseen. Tutkimusaineisto on kerätty Webropol -kyselyllä, joka on lähetetty SPR Lapin ja Oulun piirien vapaaehtoisille sähköpostitse. Kyselyssä on ollut sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastasi 40 vapaaehtoista.

Aineiston analyysi on toteutettu sisällönanalyysillä teemoittelua hyödyntäen. Aineistosta nousi esiin neljä selkeää teemaa: antoisa, haastava ja avartava vapaaehtoisuus sekä vapaaehtoisuuden synnyttämä myötätuntouupumus. Antoisassa vapaaehtoisuudessa auttaminen nähdään rikastuttavana, voimaannuttavana ja antoisana. Haastava vapaaehtoisuus kuvaa toimintaa sen haasteiden, kuten kielimuurin, kulttuurierojen ja riittämättömyyden tunteen, kautta. Avartava vapaaehtoisuus kertoo vapaaehtoisuuden anista, joka avartaa maailmankatsomusta, rikkoo ennakkoluuloja ja opettaa eri kulttuureista. Vapaaehtoisuuden synnyttämä myötätuntouupumus käsittelee rajoja, jaksamista, voimattomuuden tunnetta ja niistä muodostuvaa myötätuntouupumusta. Vertaistuen merkitys nousee esille vapaaehtoisten toimiessa emotionaalisesti kuormittavissa tehtävissä. Lisäksi tutkimuksessa käsitellään vapaaehtoisten tyytyväisyyttä sekä nostetaan esille toiminnan kehittämiskohteita.

Tutkimustuloksista päätellen vapaaehtoisuus turvapaikanhakijoiden parissa koetaan pääsääntöisesti antoisana ja avartavana toimintana, joka vastaa auttamisen haluun. Turvapaikanhakijoiden hätä ja avun tarve nähdään suurina, jolloin odotukset ja auttamisen resurssit eivät kohtaa. Omien rajojen tunnistaminen on haasteellista ja se synnyttää myötätuntouupumusta. Vertaistuki ja riittävä toiminnan ohjaus nähdään vapaaehtoistoiminnassa tärkeinä tukimuotoina ja myötätuntouupumista estävinä tekijöinä.

Avainsanat: Vapaaehtoisuus, turvapaikanhakija, vastaanottokeskus, Suomen Punainen Risti, myötätuntouupumus, monikulttuurisuus

Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

Muita tietoja: Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Vapaaehtoisuus	7
2.1. Suomen Punainen Risti	10
2.2. Turvapaikanhakija	13
3. Myötätuntouupumus.....	16
4. Tutkimuksen toteutus.....	21
4.1. Tutkimuskysymykset ja laadullinen lähestymistapa.....	21
4.2. Aineisto ja sen kerääminen	22
4.3. Aineiston analyysi	25
4.4. Tutkimuksen eettiset ratkaisut ja ongelmat.....	27
5. Tutkimustulokset.....	30
5.1. Taustatiedot.....	31
5.2. Antoisa vapaaehtoisuus	36
5.3. Haastava vapaaehtoisuus.....	40
5.4. Avartava vapaaehtoisuus	45
5.5. Vapaaehtoisuuden synnyttämä myötätuntouupumus.....	47
5.6. Tyytyväisyys ja kehittämiskohteet.....	57
6. Yhteenveto ja pohdinta	64
Lähteet.....	70

1. Johdanto

Vuoden 2015 aikana ympäri Eurooppaa saapui suuret määrät turvapaikanhakijoita, puhuttiin ”pakolaiskriisistä” tai ”turvapaikanhakija-aallosta”. Suomeen saapui tarkalleen 32 476 turvapaikanhakijaa vuoden 2015 aikana (Tuomisto, Tiittala, Helve & Vuori 2016, 7). Medialta valtavasti huomiota saanut tilanne herätti halun auttaa turvaa hakevia myös Suomessa. Suomen Punainen Risti (SPR) oli isossa roolissa perustaessaan uusia vastaanottokeskuksia nopealla aikataululla, kouluttaessaan vapaaehtoisia sekä auttaessaan ihmisiä auttamaan turvapaikanhakijoita. Aloitin itse työskentelyn SPR:n vastaanottokeskuksessa juuri kyseisenä aikana ja olen saanut seurata tätä ilmiötä läheltä. Olen toiminut turvapaikanhakijoiden sekä vapaaehtoisten parissa työni puolesta vuodesta 2015 saakka. Näiden kahden ryhmän kohtaamista ja toiminnan kehittymistä seuranneena halusin tutkia asiaa hieman syvemmin ja hakea keinoja toiminnan kehittämiseksi nimenomaan vapaaehtoisten näkökulmasta.

Nyt vuonna 2022 eletään vuoden 2015 kaltaista tilannetta Venäjän aloittaessa sodan Ukrainaa vastaan helmikuun 24.päivänä 2022. Ukrainasta saapuu suuri joukko sotapakolaisia, ja osa heistä päätyy Suomeen turvapaikanhakijoiksi. Tämä pakolaisaalto on synnyttänyt vuoteen 2015 verrattavan auttamishalun suomalaisissa. Tämän hetken maailman tilanne nostaa tämän tutkimuksen entistä ajankohtaisemmaksi tarkastellessamme turvapaikanhakijoita auttavia vapaaehtoisia ja heidän jaksamistaan. Mielestäni on tärkeää tutkia turvapaikanhakijoiden kanssa toimivien vapaaehtoisten näkemyksiä kyseisen kohderyhmän auttamisesta sekä itse vapaaehtoisia ja heidän tukemistaan ja auttamista. Monesti itse auttajan auttaminen ja jaksamisen tukeminen jää vähäiselle huomiolle ja siitä voi syntyä esimerkiksi myötätuntouupumusta. Aikaisemmissa turvapaikanhakijoita käsittelevissä tutkimuksissa on vahvasti noussut esiin turvapaikanhakijoiden kokemukset, mutta tässä tutkimuksessa paneudutaan vapaaehtoisten näkökulmaan auttajana olemisesta.

Tässä tutkimuksessa keskitytään Punaisen Ristin monikulttuurisessa toimintakentässä tapahtuvaan vapaaehtoisuuteen, joka kohdistuu turvapaikanhakijoiden kanssa toimimiseen. Tutkimuskohteena ovat ne SPR:n vapaaehtoiset, jotka ovat toimineet vuoden 2015 turvapaikanhakija-aallon aikana vapaaehtoistehtävissä monikulttuurisessa toimintakentässä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää minkälaisia merkityksiä ja näkemyksiä vapaaehtoiset antavat toiminnalleen turvapaikanhakijoiden parissa. Tarkemmin kysyttiin, miten vapaaehtoiset löysivät SPR:n vapaaehtoistehtävät, kokevatko vapaaehtoiset saaneensa tarpeeksi tukea ja ohjausta toiminnalleen, millaista tukea ja ohjausta he toivovat ja kokevatko tai tunnistavatko he mahdollisesti myötätuntopuutusta vapaaehtoistehtävissään turvapaikanhakijoiden parissa. Tämä tutkimus toteutetaan toimeksiantona Suomen Punaiselle Ristille.

Punainen Risti tunnetaan auttamisjärjestönä, jonka juuret yltävät vuoteen 1859 (Hytönen 2002, 6-7). Suomessa Punainen Risti on toiminut jo yli 140 vuoden ajan. SPR on perustettu alun perin ”haavoitettujen ja sairasten sotilasten hoitoa varten” (Hytönen 2002, 13). Maailmalla tilanteiden muuttuessa myös järjestön toiminta on muuttunut ajankohtaisten tarpeiden mukaiseksi. Punainen Risti -merkki tunnetaan suojamerkinä kaikkialla maailmassa ja sen toiminta perustuu seitsemään periaatteeseen, joista yksi on vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuus on yksi kaikkia Punaisessa Ristissä toimivia yhdistävä asia, sillä toiminta perustuu täysin vapaaehtoisuuteen. Tässä tutkielmassa tutkin nimenomaan ajankohtaista vapaaehtoisuutta Punaisessa Ristissä.

Vapaaehtoisuus tarkoittaa ihmisen omaa halua tehdä jotain täysin vapaaehtoisesti (Lehtinen 1997, 20). Vapaaehtoisuus nähdään toisen auttamisena, vapaasta tahdosta tapahtuvana palkattomana toimintana (Nylund & Yeung 2005, 13-15). Tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuudella tarkoitetaan palkattomaan toimintaan osallistumista vapaaehtoisena, eli täysin omasta tahdostaan, sekä halua auttaa ja toimia osana SPR:n järjestöä. Suuren ”turvapaikanhakija-aallon” innoittamana monet halusivat auttaa tilanteesta kärsiviä ihmisiä, ja SPR mahdollisti sen kouluttamalla vapaaehtoisia erilaisiin turvapaikanhakijoita auttaviin tehtäviin.

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskelulupaa toisesta maasta. Turvapaikkaa haetaan monesta eri syystä, henkilö voi esimerkiksi paeta sota tai vainoa. Suomi on sitoutunut vastaanottamaan turvapaikanhakijoita kansainvälisin sopimuksin. Käytännössä Suomi tarjoaa kansainvälistä suojelua, jota voi hakea jättämällä turvapaikkahakemuksen. Tämän jälkeen viranomaiset selvittävät täyttääkö henkilö turvapaikan saamisen täyttävät ehdot. (Sisäministeriö, Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, päiväämätön). Turvapaikanhakijat majoitetaan vastaanottokeskukseen turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajaksi (Punainen Risti, Miten Suomesta voi hakea turvapaikkaa, päiväämätön). Tässä tutkimuksessa turvapaikanhakijat ovat vapaaehtoisten toiminnan kohteena ja tämä vapaaehtoisuus on tapahtunut aina SPR:n monikulttuurisuustoiminnan tai vastaanottokeskuksen kautta.

Myötätuntouupumisella tarkoitetaan Charles Figleyn (2002, 2) kuvailemaa ilmiötä, joka liitetään auttajien kokemaan emotionaaliseen kipuun. Myötätuntouupuminen voidaan nähdä myös auttajan kokemana sekundäärinä traumatisoitumisena hänen ollessaan jatkuvasti kosketuksessa traumatisoituneisiin ihmisiin (Stamm 2010, 10). Myötätuntouupumus on suhteellisen uusi käsite, joka kuvaa auttajan tehtävässään kokemaa kuormitustilaa ja siitä syntyvää uupumusta. Tässä tutkimuksessa myötätuntouupumus nousee esiin vapaaehtoisuuden kontekstissa monikulttuurisessa toimintakentässä turvapaikanhakijoiden parissa.

Tutkielman aluksi kuvaan tutkimuksen käsitteellistä kontekstia eli vapaaehtoisuutta, Suomen Punaista Ristiä järjestönä, turvapaikanhakijoita ja vastaanottokeskustoimintaa sekä myötätuntouupumusta. Vapaaehtoisuus ja Suomen Punainen Risti kulkevat tässä tutkimuksessa käsi kädessä ja avaavat molempia käsitteitä tähän ajatukseen pohjautuen. Myös turvapaikanhakijat ovat osaltaan kytköksissä SPR:in, joten heitä koskevassa luvussa käsittelem tarkemmin vastaanottokeskustoimintaa ja turvapaikanhakijoita sekä niihin liittyviä säädöksiä. Viimeisenä käsittelemäni avaavat myötätuntouupumusta ja sen suhteuttamista vapaaehtoistoimintaan. Sen jälkeen avaavat tutkimuskysymykset sekä kuvaan tutkimuksen

metodologisia valintoja. Luvussa 5. käsittelen tutkimustuloksia ja esiin nousseita teemoja alalukujen kautta sekä vapaaehtoisten tyytyväisyyttä. Lopuksi kokoan tutkimuksen aikana esiin nousseita ajatuksia ja oivalluksia pohdinnoissa.

2. Vapaaehtoisuus

Vapaaehtoisuutta on tutkittu laajasti eri tieteenalojen ja näkökulmien kautta. Voidaan sanoa, että vapaaehtoisuus ei kuulu yksinään millekään tietylle alalle, vaan sitä esiintyy eri asiayhteyksissä laajalti. Tässä luvussa käsittelen vapaaehtoisuutta ja suhteutan sen tähän tutkimukseen. Lisäksi avaan muita ajankohtaisia tutkimuksia vapaaehtoisuuteen liittyen. Avaan myös vapaaehtoisuuden suhdetta turvapaikanhakijoihin.

Vapaaehtoisuus-termi on tieteenalat ylittävä ja moniulotteinen käsite. Se voidaan nähdä kansalaisaktiivisuutena, poliittisena aktivismina sekä pyrkimyksenä auttaa heikommassa asemassa olevia omasta halustaan. Eliasoph (2013, 43, 44) määrittää eron aktivismin ja vapaaehtoisuuden välille termien ”tunnelatauksilla”, vapaaehtoisuuden antaessa kuvaa hyvästä auttajasta ja aktivistin äänekkäästä mielenosoittajasta. Tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuutta ei sekoiteta kansalais- tai poliittiseen aktivismiin, vaan keskitytään nimenomaan vapaaseen haluun auttaa ja osallistua vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoisuudesta on aiemmin voitu käyttää vapaaehtoistyön käsitettä, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään vapaaehtoisuuteen, vapaaehtoistehtäviin ja -toimintaan.

Ari Marjovuori (2014) määrittää väitöskirjassaan ”Vapaaehtoistyön ytimessä: Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta” vallitsevaa paradigmaa vapaaehtoisuuden ympärillä. Tällä paradigmalla tarkoitetaan vapaaehtoistyön yleistä nykytilaa, joka näkyy suurimpien sosiaali- ja terveysalojen järjestöjen ohjaamana toimintamana. Vapaaehtoisuus voidaan nähdä palkattomana ”työvoimana” tai suoraan jonkun järjestön toimintana, mutta myös

itseohjautuvana kansalaisaktiivismina kuten talkootoimintana, urheiluseurojen vapaaehtoistyönä tai naapuriapuna. Marjovuo ei siis tee eroa aktivismin ja vapaaehtoisuuden välille, kuten Eliasoph (2013). Marjovuo viittaa väitöskirjassaan Yeungin (2002) tutkimukseen, jossa haastateltiin 997 suomalaista heidän käsityksestään vapaaehtoistoiminnasta. Suurin osa ajattelee vapaaehtoistoimintaa järjestötyön tai tietyn kohteen kautta, esiin nousi myös nimettyjä järjestöjä ja suosituin näistä oli SPR (Yeung, 2002). Tämä kuvaa Marjovuon mukaan vallitsevaa paradigmaa vapaaehtoisuudesta. (Marjovuo 2014, 14-16). Tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuus kuuluu nimenomaan tähän yleiseen paradigmaan sen tapahtuessa kenties Suomen tunnetuimman järjestön, SPR:n, ohjaamana.

Lehtisen (1997) mukaan vapaaehtoisuudessa on kolme tärkeää periaatetta, jotka määrittävät toiminnan vapaaehtoisuuden. Ensimmäinen periaate on toimintaan osallistuminen omasta halustaan. Toinen periaate on toiminnan palkattomuus. Kolmantena periaatteena Lehtinen listaa vapaaehtoisen toimimisen ”tavallisen ihmisen ehdoin ja taidoin”. (Lehtinen 1997, 20.) Vapaaehtoisuutta tai tarkemmin vapaaehtoistyötä voidaan määritellä ei-palkalliseksi toiminnaksi kolmannella sektorilla tai yleisesti ei-palkalliseksi auttamismuodoksi. Vapaaehtoisuus nähdään organisoituneena toimintana, joka kohdistuu ihmisten tukemiseen ja auttamiseen. (Hokkanen 2003, 15-16.) Ojanen (2001) kuvaa vapaaehtoisuutta toisten auttamisena, joka tapahtuu omalla vapaa-ajalla ja omasta vapaasta halusta auttaa. Tässä on tärkeää tehdä työn ja vapaa-ajan välille ero, joka määrittää vapaa-ajalla tapahtuvan vapaaehtoisuuden sekä nostaa esiin toimimisen täysin omasta vapaasta tahdosta. (Ojanen 2001, 95.)

Tässä tutkimuksessa vapaaehtoisuus määrittyy nimenomaan yllä mainittujen kriteerien perusteella. Myös SPR:n vapaaehtoisuus perustuu näihin periaatteisiin ja ihmisen omaan haluun tulla mukaan toimintaan ja olla auttamassa muita. Lisäksi vapaaehtoisuudessa puhutaan nimenomaan tehtävistä, ei niinkään työstä. Tällä rajauksella on haluttu terävöittää ajatusta tehtävien vapaaehtoisuudesta ja siitä, ettei niitä tulisi verrata työhön, koska toiminnasta ei makseta palkka tai saada korvauksia. Tämän tutkimuksen vapaaehtoiset ovat kaikki toiminnassa mukana

olevia Punaisen Ristin vapaaehtoisia ja heidän vapaaehtoistoimintaansa ohjataan SPR Lapin ja Oulun piirien sekä vastaanottokeskuksen kautta. Vapaaehtoisilta ei ole toimintaan mukaan tullessa odotettu ammattiosaamisia tai muita erityistaitoja. SPR:n vapaaehtoistoiminta perustuu ihmiseltä ihmiselle periaatteelle, jossa toimitaan erilaisissa vapaaehtoistehtävissä tavallisen ihmisen taidoin. Yksi vapaaehtoistoiminnan edellytyksistä on se, että vapaaehtoisuus ei korvaa ammattityöntekijöiden työtä (Lehtinen 1997, 20).

Ajankohtaisista suomalaisia tutkimuksia vapaaehtoisuuteen liittyen löytyy laajalti monelta eri tieteenalalta. Esimerkiksi Lapin yliopistosta Miia Heininen (2020) tutki vapaaehtoisten luontevahvuuksia ja Päivi Kähkönen (2016) järjestövetoista vapaaehtoisuutta ja sen vetovoimaa pro gradu -tutkielmissaan. Niin Heinisen kuin Kähkösen tutkimukset nostavat esiin erilaisia vapaaehtoisuuden motivaatiotekijöitä, kuten yhteisöllisyys ja auttamisen halu. (Heininen, 2020; Kähkönen, 2016.) Myös monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat ovat nousseet monissa tutkimuksissa esiin viime aikoina, esimerkiksi Elina Kauhanen (2017) ja Tiina Valkendorff & Tuomo Laihiala (2020) ovat tutkineet alaikäisten turvapaikanhakijoiden majoitumista ja tukiperhetoimintaa Suomessa. Tutkimuksessa perehdytään vapaaehtoiseen tukiperhetoimintaan, jota voin osaltaan verrata tähän tutkimukseen sen yhdistäessä turvapaikanhakijat ja vapaaehtoisuuden. Turvapaikanhakijoita on tutkittu viime aikoina kattavasti eri näkökulmista. Nämä tutkimukset käsittelevät yhteiskunnan ja turvapaikanhakijoiden kohtaamista (Tuomainen 2015), turvapaikanhakijoiden käsityksiä Suomen historiasta (Manninen 2019), koulutettujen turvapaikanhakijoiden kokemia haasteita (Yijälä & Nyman 2017) sekä turvapaikanhakijalapsen arkea (Lähteenmäki 2013).

Taru Viitasen (2016) pro gradu -tutkielmassa ”’HALU AUTTAA’”: laadullinen haastattelututkimus maahanmuuttajien kokemuksista ja käsityksistä vapaaehtoistoiminnasta’ käsitellään vapaaehtoisuutta maahanmuuttajien näkökulmasta. Viitanen tutkimus antaa käsitystä vapaaehtoisuudesta, jossa toimijoina ja kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat. (Viitanen 2016.) Tämän tutkimuksen tarkoitus on kertoa vapaaehtoisen näkemys toiminnasta turvapaikanhakijoiden parissa.

Tässä tutkimuksessa ei ole määritetty vapaaehtoisen kansalaisuutta tai vertaisuutta määrittäväksi tekijäksi, vaan ajatus perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja omaehtoiseen haluun auttaa.

Seuraavissa alaluvuissa avaan tarkemmin Suomen Punaisen Ristin historiaa, toimintaa sekä osallisuutta vastaanottoiminnassa sekä turvapaikanhakija-termiä. Lisäksi kerron tarkemmin, miten SPR toimii eri piireissä ja paikkakunnilla ja miten tämä toiminta liittyy turvapaikanhakijoihin. Turvapaikanhakija-termiä avaan määrittämällä sen lailliset sitovuudet, osallisuuden vastaanottokeskukseen ja -toimintaan sekä roolin tässä tutkimuksessa yhdistettynä vapaaehtoistoimintaan.

2.1. Suomen Punainen Risti

Maailmalla tilanteiden muuttuessa myös järjestön toiminta on muuttunut ajankoh- taisten tarpeiden mukaiseksi. Punainen Risti -merkki tunnetaan suojamerkinä kaikkialla maailmassa ja sen toiminta perustuu seitsemään periaatteeseen, joista yksi on vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuus on yksi kaikkia Punaisessa Ristissä toi- mivia yhdistävä asia, sillä toiminta perustuu täysin vapaaehtoisuuteen.

Punainen Risti ja Punainen puolikuu ovat ympäri maailmaa tunnettuja järjestö- tunnuksia ja suojamerkkejä, jotka viestivät avustustyöstä ja lääkintähuollosta (Pu- nainen Risti, Punainen Risti – tunnus, joka suojaa, päiväämätön). Merkit eivät viittaa uskonnon tunnistamiseen tai uskontoon, vaikka Punainen Puolikuu on pääasiassa käytössä islaminuskoisissa maissa (RedNet 2008). Punainen kristalli on myös Punaisen Ristin käyttämä tunnus, jota voidaan käyttää poliittisesti ja us- konnollisesti vapaasti sellaisissa maissa, jossa se on tarpeen. (Punainen Risti, Punainen Risti – tunnus, joka suojaa, päiväämätön). Punainen Risti tunnetaan myös auttamisjärjestönä, jonka juuret yltävät vuoteen 1859, kun Henry Dunant on saanut idean sodissa haavoittuneiden sotilaiden auttamisesta (Hytönen 2002, 6-7). Dunantin ideasta on aikojen kuluessa muotoutunut kansainvälinen ja suuri auttamisjärjestö, joka toimii tunnetun suojamerkin alaisena lukuisissa eri maissa.

Suomessa Punainen Risti on toiminut jo yli 140 vuoden ajan. Suomen Punainen Risti on perustettu alun perin 7.5.1877 ”haavoitettujen ja sairasten sotilasten hoitoa varten” (Hytönen 2002, 13). Suomen Punaisesta Rististä ja sen tarkoituksesta on säädetty 1. päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulleella lailla, jossa määritellään Suomen Punaisen Ristin järjestön olevan Suomen valtion tunnustama julkisoikeudellinen yhdistys, jonka toiminta perustuu vuonna 1949 tehtyyn Geneven yleissopimukseen sekä vuonna 1977 tehtyyn kahteen lisäpöytäkirjaan. Suomen Punaisen Ristin järjestöllä on oikeus käyttää kansainvälisesti suojattua tunnusmerkkiä. Järjestön suojelijana toimii Tasavallan presidentti suostumuksensa mukaisesti. (Punainen Risti 2017, 10-11.)

Punaisen Ristin sääntökirjassa (2017, 16) on Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä, jossa kuvataan järjestön tarkoitusta seuraavanlaisesti: ”Järjestön tarkoituksena on Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen peruseriaatteiden mukaisesti:

- 1) kaikissa oloissa suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia;
- 2) edistää kansojen välistä yhteistyötä ja rauhaa;
- 3) pelastaa ihmishenkiä kotimaassa ja ulkomailla;
- 4) auttaa kaikkein heikommassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi;
- 5) tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi;
- 6) edistää kansalaisten keskuudessa yhteisvastuuta ja auttamismieltä;
- 7) edesauttaa vapaaehtoistoimintaa ihmisten auttamiseksi;
- 8) edistää auttamisvalmiutta; sekä
- 9) lisätä ymmärrystä Punaisen Ristin työtä ja yleisinhimillisiä pyrkimyksiä kohtaan.”.

Suomen Punainen Risti toteuttaa Suomessa monipuolista avustustyötä, joita ovat ensiaputoiminta, ystävöityminen, pakolais- ja maahanmuuttotyö, kotimaan valmiustoiminta, nuorten turvatalot, nuorisotoiminta, koulu- ja oppilaitosyhteistyö,

terveyden edistäminen, kansainvälinen apu, humanitaarinen oikeus, ruoka-apu, veripalvelu ja kontti kierrätystavaratalotoiminta. (Punainen Risti, työmme, päiväämätön.) Punaisella Ristillä ja Punaisella Puolikuulla on seitsemän toimintaa ohjaavaa peruseriaatetta, jotka ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys. (Punainen Risti, periaatteet, päiväämätön.)

Suomi on jaettu maantieteellisesti kahteentoista Punaisen Ristin piiriin. Jokainen piiri kattaa oman alueensa eri paikkakuntien osastotoiminnat. Jokainen piiriin kuuluva paikkakunta kuuluu alueensa paikallisosastoon. (Punainen Risti, järjestötoiminta, päiväämätön.) Jokaisen paikkakunnan osasto koostuu paikallista vapaaehtoisista, jotka toimivat osaston sisällä toimintaryhmissä. Toimintaryhmät jakautuvat toiminnan kohteen mukaan esimerkiksi ensiapuun, ystävöitymiseen tai monikulttuuriseen toimintaan. Tässä tutkimuksessa kohderyhmänä ovat SPR Lapin piiri sekä SPR Oulun piiri ja siellä turvapaikanhakijoiden parissa toimivat vapaaehtoiset. Näihin piireihin kuuluu yhteensä 59 paikallisosastoa, Oulun piiriin 39 ja Lapin piiriin 20, joissa kaikissa vapaaehtoiset ylläpitävät toimintaa (Red Net, Oulun piiri, päiväämätön; Red Net, Lapin piiri, päiväämätön). Osastojen sisällä kuitenkin voi olla vaihtelua toimintaryhmissä ja jokaisessa paikallisosastossa ei välttämättä ole ollut monikulttuurista toimintaa tai vapaaehtoisuutta turvapaikanhakijoiden parissa.

Punainen Risti on Suomessa mukana vastaanottotoiminnassa ylläpitämällä vastaanottokeskuksia. Vastaanottokeskustoiminta on valtion rahoittamaa toimintaa, jossa Sisäministeriön alainen Maahanmuuttovirasto suunnittelee, valvoo ja ohjaa toimintaa ja sen kuluja. (Punainen Risti, Vastaanottotoiminnan varojen käyttö, 2021.) Vuonna 2020 Punaisella Ristillä oli 19 ylläpidettävää vastaanottokeskusta. SPR on tehnyt vuonna 2018 yhteistyöpöytäkirjan vastaanoton valmiustoiminnasta sisäministeriön kanssa. Tässä on määritelty SPR:n valmius perustaa vastaanottoyksiköitä lyhyellä ajalla laajamittaisen maahantulon varalta. (Punainen Risti 2020.) SPR:n vastaanottokeskuksissa työskentelevät Suomen Punaisen Ristin sinne palkkaamat työntekijät. Suomessa on myös muiden toimijoiden

ylläpitämiä vastaanottokeskuksia ja SPR on vain yksi toimija muiden joukossa. Tässä tutkimuksessa perehdytään vastaanottokeskuksen asiakkaisiin eli turvapaikanhakijoihin kohdentuvaan SPR:n vapaaehtoistoimintaan. Tutkimuksen vastaanottokeskukset koostuvat niin SPR:n kuin muidenkin toimijoiden ylläpitämistä vastaanottokeskuksista, mutta vapaaehtoistoiminta on aina ollut SPR:n organisoimaa.

SPR:n vapaaehtoistoiminnalle vastaanottokeskuksissa on omat toimintaa ohjaavat säännöt. Vapaaehtoiset allekirjoittavat vapaaehtoisuussopimuksen aloittaessaan toiminnan (Liite 1.). Sopimukseen kirjataan vapaaehtoisen henkilötiedot, käydään läpi toiminnan sääntöjä ja allekirjoitetaan vaitiolovelvollisuus. Sopimuksen lisäksi vapaaehtoiset saavat kirjalliset ohjeet vastaanottokeskuksessa toimimiseen (Liite 2.). Ohjeessa käsitellään tarkemmin Punaisen Ristin periaatteita, vaitiolovelvollisuutta, vapaaehtoisten vakuutusta, mediaa ja valokuvaamista, turvallisuutta, terveyttä, käyttäytymistä, uskontoa ja politiikkaa sekä Punaisen Ristin mandaattia vastaanotosta. Vastaanottokeskuksissa on myös näkyvillä vastaanottoyksikön työntekijän ja vapaaehtoisen tehtävät erittelevä huoneentaulu (Liite 3.). Tehtävien erittelyn lisäksi huoneentaulussa määritellään vapaaehtoisen oikeuksia ja velvollisuuksia tämän toimiessa vastaanottokeskuksessa. Lisäksi ystävätoimintaan osallistuvat vapaaehtoiset saavat ”Vinkkejä turvapaikanhakijan ystävänä toimimiseen” -ohjeen, jossa on tarkennettu vapaaehtoisen roolia ystävänä (Liite 4.). Näistä ohjeistuksista käy ilmi toimintaa määrittävät säännöt, joita kaikkien vapaaehtoisten kuuluu noudattaa. Lisäksi jokainen vapaaehtoinen sitoutuu noudattamaan toiminnassaan Punaisen Ristin seitsemää periaatetta.

2.2. Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakijasta ja pakolaisesta monesti kuullaan puhuttavan synonyymeina ja yleisessä keskustelussa nämä voivat mennä termeinä monella sekaisin. Pakolainen on henkilö, joka on saanut jo turvapaikan ja pakolaisaseman Suomessa, kun taas turvapaikanhakija on vasta hakemassa suojelua ja

oleskeluoikeutta (Sisäministeriö, Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, päiväämätön). Näihin voidaan myös sekoittaa maahanmuuttaja-termi. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan taas henkilöä, joka on syntynyt ulkomailla ja muuttanut toisesta maasta Suomeen syiden ja tarkoitusten vaihdellessa henkilöiden mukaan. Yleisesti ottaen maahanmuuttaja on ulkomailla syntynyt Suomessa asuva henkilö, kun taas pakolaisen tai turvapaikanhakijan maahantulosyyt ja lailliset statukset ovat erilaiset. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18.) Tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan turvapaikanhakijoihin ja heihin kohdistuvaan vapaaehtoistoimintaan.

Turvapaikanhakija on virallisesti henkilö, joka saapuu maahan pyytäen suojaa ja oleskeluoikeutta jättämällä turvapaikkahakemuksen heti maahan tullessaan (Suoranta 2011, 13). Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskelulupaa toisesta maasta. Turvapaikkaa haetaan monesta eri syystä, henkilö voi esimerkiksi paeta sotaa tai vainoa. (Sisäministeriö, Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, päiväämätön.) Turvapaikan voi saada Suomesta, jos hakijalla on perusteltu uhka joutua alkuperänsä, uskontonsa, yhteiskunnallisen statuksensa tai poliittisen asemansa vuoksi kotimaassaan vainotuksi (Maahanmuuttovirasto, Millä perusteella turvapaikan voi saada, päiväämätön).

Suomi on sitoutunut vastaanottamaan turvapaikanhakijoita kansainvälisin sopimuksin. Käytännössä Suomi tarjoaa kansainvälistä suojelua, jota voi hakea jättämällä turvapaikkahakemuksen. Tämän jälkeen viranomaiset selvittävät täyttääkö henkilö turvapaikan saamisen täyttävät ehdot. (Sisäministeriö, Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan, päiväämätön.)

Turvapaikanhakijat majoitetaan vastaanottokeskukseen turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajaksi (Punainen Risti, Miten Suomesta voi hakea turvapaikkaa, päiväämätön). Kun turvapaikanhakija saapuu vastaanottokeskukseen, huomioidaan majoituksessa hänen sukupuolensa, ikänsä, perhestatuksensa ja muut mahdolliset erityistilanteet. Perheelliset turvapaikanhakijat majoitetaan heidän halutesaan mahdollisuuksien mukaan yhdessä. Alaikäiset ilman huoltajaa saapuneet

turvapaikanhakijat majoitetaan omaan alaikäisyksikköön. Vastaanottokeskuksia on olemassa transit- sekä odotusajan keskuksia. Transit-keskuksessa turvapaikanhakija odottaa pääsyään turvapaikkapuhutteluun ja puhuttelun jälkeen siirtyään odotusajan keskukseseen odottamaan päätöstä turvapaikkahakemukseen. Vastaanottokeskusta voidaan joutua vaihtamaan kesken turvapaikkaprosessin henkilön tilanteen, turvapaikkahakemuksen käsittelyn tai vastaanottokeskuksen toiminnan vuoksi. (Maahanmuuttovirasto, Majoittuminen vastaanottokeskukseen, päiväämätön.) Tässä tutkimuksessa ei mainita tai oteta kantaa turvapaikanhakijoita yksilöviin tietoihin kuten majoitukseen tai vastaanottokeskustyyppiin.

Ympäri Suomen on eri kokoisia ja erilaisia vastaanottokeskuksia. Vastaanottokeskustoimintaa ylläpitävät kunnat, yksityiset toimijat, järjestöt ja Maahanmuuttovirasto. (Maahanmuuttovirasto, Majoittuminen vastaanottokeskukseen, päiväämätön.) Kaikissa keskuksissa on vastaanottolailla määritellyt samanlaiset vastaanottopalvelut turvapaikanhakijoille (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta, 17.6.2011/746). Maahanmuuttovirasto suorittaa turvapaikkapuhuttelun, jonka perusteella turvapaikkapäätös tehdään. Päätöksen odotusaika vaihtelee hyvinkin paljon ja voi olla pitkä. (Suoranta 2011, 19.) Vuoden 2015 tulleen pakolaisaallon seurauksena myös turvapaikkapäätöksiä odotusajat venyivät ja pahimmillaan päätöksen odottaminen venyy vuosien mittaiseksi.

Turvapaikkahakemukseen voi saada joko myönteisen tai kielteisen päätöksen. Myönteisellä päätöksellä turvapaikanhakija saa pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan, jolloin henkilöllä on oikeus kuntapaikkaan. Suomessa on käytössä myös B-lupa, jolloin on oikeus oleskella Suomen alueella, mutta esimerkiksi sosiaali- ja terveysetuudet eivät kuulu siihen. Päätöksen ollessa kielteinen poliisi aloittaa käännättämisen. Kielteisestä päätöksestä on mahdollista valittaa Helsingin hallinto-oikeuteen ja aina korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti. (Suoranta 2011, 19-20.) Turvapaikanhakijoilla on oikeus oikeudelliseen avustajaan turvapaikkaprosessin aikana (Maahanmuuttovirasto, oikeudellinen neuvonta, päiväämätön).

Tässä tutkimuksessa turvapaikanhakijat ovat vapaaehtoisten toiminnan kohteena ja tämä vapaaehtoisuus on tapahtunut aina vastaanottokeskuksen tai SPR:n monikulttuurisuustoiminnan kautta, kuitenkin SPR:n ohjaamana. Vastaanottokeskuksissa työskentelevä henkilökunta on ollut auttamassa vapaaehtoisia kohtaamaan turvapaikanhakijat ja ovat toimineet kohderyhmän ja toiminnan kohtaamisen apuna. Tässä tutkimuksessa ei oteta kantaa turvapaikanhakijoiden turvapaikkaprosessiin tai sen vaiheisiin.

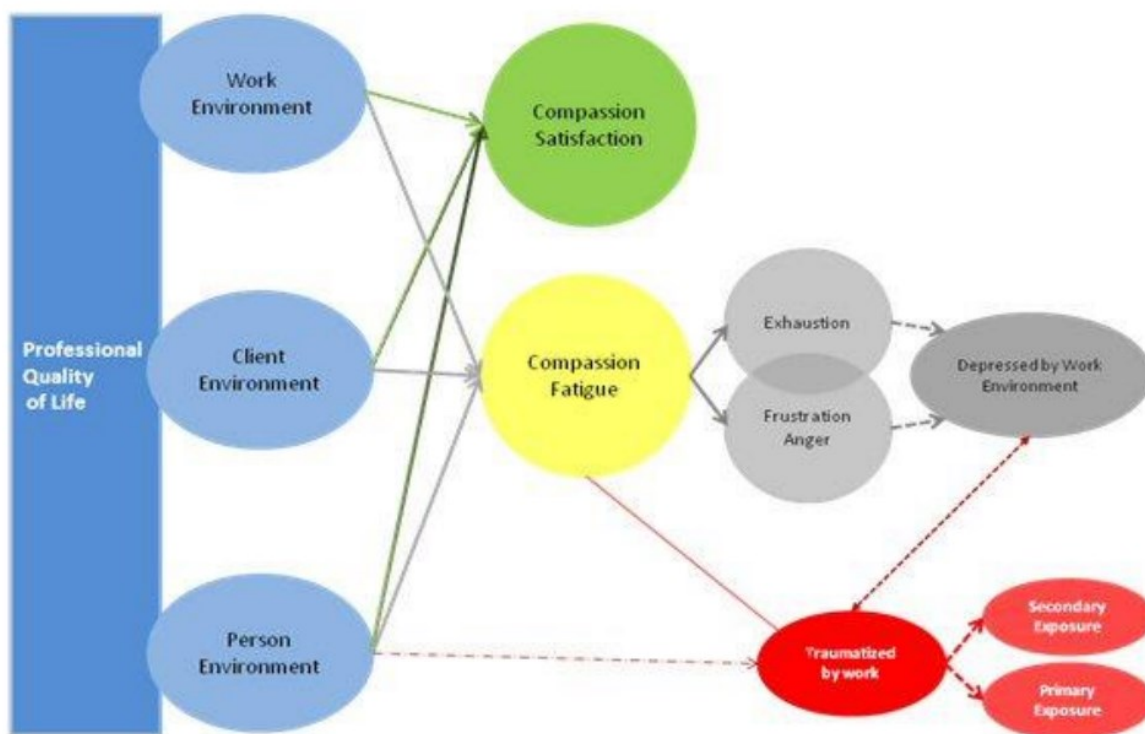
3. Myötätuntouupumus

Tässä luvussa avaan myötätuntouupumus-termiä tarkemmin sekä sen tulkintaa tässä tutkimuksessa. Lisäksi kartoitan aikaisempia tutkimuksia, jotka käsittelevät myötätuntouupumusta. Myötätuntouupumuksella tarkoitetaan auttajalle syntynyttä kärsimystä, joka voi monesti olla auttajalle tiedostamatonta uupumista (Rothschild & Rand 2010, 27). Leena Nissinen kuvaa teoksessaan *Auttamisen rajoilla* (2007) myötätuntouupumusta seuraavanlaisesti: ”Myötätuntouupuminen on seuraus toistuvasta, empaattisesta toisen ihmisen kärsimyksen jakamisesta tai todistamisesta. Se on psykofyysinen jännittyneisyyden tila, jossa autettavien kertomukset täyttävät auttajan tietoista ja alitajuista mieltä.” (Nissinen 2007, 54-55.) Vapaaehtoisena turvapaikanhakijoille toimimisessa auttaja altistuu jatkuvasti Nissisen (2007) kuvaamalle toisten ihmisten kärsimysten jakamiselle ja se voi tapahtua tiedostamatta ja huomaamattomasti. Babette Rothschild (2010) kuvaillee myötätuntouupumisen tiedostamattomuutta autonomisen hermoston stressitilan tunnistamattomuutena, joka on seurausta auttajan keskittymisestä autettavaan. Kun auttaja on keskittänyt kaiken huomionsa autettavaan ja hänen vointiinsa, oman voinnin huomioiminen voi tässä tilanteessa jäädä kokonaan. (Rothschild & Rand 2010, 93-102.) Auttajana vapaaehtoinen aloittaa toimintansa suurella innolla ja halulla auttaa mahdollisimman montaa ihmistä kerralla. Tällaisissa tilanteissa on hyvä, että myös auttajilla on toiminnalleen säännöt sekä taho, joka ohjaa ja seuraa toimintaa vierestä.

Beth Hudnall Stamm (2010) määrittelee myötätuntouupumusta auttajien työsään kohtaamaksi stressin ja trauman kokemisen synnyttämäksi loppuun palamiseksi. Tarkemmin myötätuntouupumus määritellään kahdesta osasta: 1) työuupumus 2) sekundaari trauma. Ensimmäisen määritelmän kohdalla nousee esiin termin monimutkaisuus ja rajaavuus. Stammin määritelmässä myötätuntouupuminen on työperäistä, mutta käsittää auttajat laajana ammattikuntana. Stamm kuitenkin listaa myös vapaaehtoiset myötätuntouupuneiden kohderyhmään. Tässä tutkimuksessa sovelletaan tätä käsitettä vapaaehtoisuuteen heidän toimiessaan auttajina. Stamm kuvaa uupumista tässä kontekstissa väsymyksen, vihan, turhautumisen tai masennuksen tyyppiseksi loppuun palamiseksi. Toisen määrittävän tekijän kohdalla puhutaan sekundaarisesta traumasta. Tällä tarkoitetaan negatiivisia tunteita, joita ohjaa pelko tai työperäinen trauma. (Stamm 2010, 8-10.) Sekundaarin trauman kohdalla voidaan ajatella vapaaehtoisten olevan alttiita tälle toimiessaan turvapaikanhakijoiden parissa. Turvapaikanhakijat ovat syystä hakemassa turvaa toisesta maasta ja heidän kokemuksensa voivat olla sellaisia, jotka synnyttävät myös auttajissa sekundaarin trauman kokemista.

Stamm kuvaa myötätuntouupumisen olevan monimutkainen käsite, joka kattaa niin työilmapiirin, yksilön persoonalliset piirteet kuin hänen kokemansa työperäisen trauman. Tästä Stamm on laatinut kuvion (kuvio 1.), joka selventää myötätuntouupumisen syntyä (Stamm 2010, 10, 11). Kuviossa mainitaan myös myötätuntotytyvyisyys, jota voi syntyä samoissa tehtävissä, mutta tässä tutkimuksessa myötätuntotytyvyyttä ei ole otettu osaksi käsitteitä.

Kuvio 1. Myötätuntouupumiseen johtavat tekijät (Stamm 2010, 11)

Myötätuntouupumisen voi sekoittaa myötätuntostressiin, sillä nämä käsitteet kuvaavat molemmat henkistä uupuneisuutta, joka on yleistä, kun joutuu pahan olon kanssa vuorovaikutukseen. Tämä pahan olon kanssa vuorovaikutuksessa oleminen tarkoittaa sitä, kun ihminen todistaa inhimillistä tragediaa ja auttaa niitä kokeneita henkilöitä. (Nissinen 2012, 13.) Vapaaehtoiset kohtaavat auttamistyössään turvapaikanhakijoiden traumoja, mihin näillä inhimillisillä tragedioilla voidaan viitata tässä tutkimuksessa.

Myötätuntouupumus, loppuun palaminen, primääri traumatisoituminen ja sekundaaritraumatisoituminen voidaan joissain määrin kokea samaa tarkoittavina asioina ja näitä termejä on käytettykin vaihtoehtoisina kuvauksina toisistaan muun muassa terapiakirjallisuudessa (Rothschild & Rand 2010, 25-27). Tässä tutkimuksessa keskitytään myötätuntouupumus-termiin, sillä koen sen kuvaavan parhaiten vapaaehtoisten kokemaa uupumista auttajana.

Myötätuntouupumista on tutkittu viime vuosina Suomessa enemmän monien eri ammattialojen kontekstissa. Pääasiassa myötätuntouupumusta käsittelevät suomalaiset tutkimukset käsittelevät työhön liittyvää ja työn kautta syntyvää uupumista, jolloin myötätuntouupumiskäsitteen voi rinnastaa työuupumiseen ja sekundaarin traumatisoitumisen alle. (Lonka 2018, Nironen 2011.) Tässä tutkimuksessa myötätuntouupuminen kohdentuu nimenomaan henkilön vapaa-ajan toimintaan. Tässä tapauksessa uupuneella henkilöllä on hyvin erilaiset lähtökohdat kartoittaa, hoitaa tai jakaa uupumisen merkkejä, kuin esimerkiksi töiden kautta. Työntekijälle on saatavilla erilaisia palveluja kuten työterveyspsykologit ja -lääkärit sekä säännölliset työterveystarkastukset. Vapaaehtoisten kohdalla tällaiset palvelut eivät kuulu toimenkuvaan. Heidän toimiessaan SPR:n alla, ovat he oikeutettuja osallistumaan SPR:n järjestämiin voimavarapäiviin tai purkutilaisuuksiin, mitkä nimenomaan ovat tarkoitettuja vertaistuen ja työnohjauksen tyyppisiksi tapaamisiksi. Nämä tapaamiset eivät kuitenkaan ole pakollisia vaan täysin osallistujan vapaasti valittavia. Vapaaehtoisten kohdalla ei myöskään voida puhua työuupumisesta, koska toiminta perustuu omaehtoiseen haluun olla toiminnassa mukana. Toiminnan voi halutessaan siis lopettaa koska vain ja näin saada taukoa uuvuttavaan tilanteeseen. Myötätuntouupuneella tällainen päätös voi olla kuitenkin hankala saavuttaa uupumiseen johtaneista syistä.

Vapaaehtoistoiminnasta syntyvä myötätuntouupumus on suhteellisen uusi käsite, vaikka Stammin (2010, 10) määritelmässä vapaaehtoiset ovat listattuna myötätuntouupumiselle alttiiksi ryhmäksi. Työelämässä yleisesti tiedostetaan ne ammatinharjoittamisen tuomat riskit, jotka kehittävät uupumista ja nimenomaan tietyillä aloilla myötätuntouupumusta. Vapaaehtoistoiminnassa tällaista ennakointia ei juurikaan ole ollut.

Myötätuntouupumusta on tutkittu osana työelämää eri ammattiryhmien parissa. Esimerkiksi Sanni Lonka (2018) tutki perheneuvolantyyössä koettua myötätuntouupumusta, Laura Nironen (2011) luokanopettajien empatiaa ja siihen liittyviä myötätuntouupumisen ja myötätuntotyytyväisyyden kokemuksia sekä Sirpa

Huhdankoski (2010) myötätuntouupumusta diakonisessa yksilötyössä. Nironen käytti tutkimuksessaan ProQOL-mittaria, jolla tutkitaan sekä myötätuntouupuneisuutta että myötätuntotyytyväisyyttä. ProQOL-mittari on Beth Hudnall Stammin kehittämä Professional Quality Of Life Scale, eli ammatillista elämäntyytyväisyyttä mittaava asteikko, jolla mitataan auttajien kokemaa myötätuntouupuneisuutta ja -tyytyväisyyttä. Usein mittaria käytetään traumaa kärsivien henkilöiden auttajien työn positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia punnittaessa. (Stamm, 2016.) Tässä tutkimuksessa ei ole hyödynnetty ProQOL-kyselyä tai myötätuntotyytyväisyys-termiä. Tämä tutkimus käsittää yleisemmän näkökulman vapaaehtoisuudesta ja myötätuntouupumus on nostettu tulosten kautta osaksi sitä.

Aikaisemmat tutkimukset (Huhdankoski 2010; Lonka 2018; Nironen 2011) ovat kohdistuneet työelämään ja töissä koettuun myötätuntouupumiseen. Työelämässä työasioista voi keskustella oletettavasti kollegoiden kesken luottamuksellisesti ja saada näin vertaistukea askarruttaviin asioihin. Vertaistuen merkitys nousee esiin ihmisen tarpeesta jakaa ja saada tietoa samankaltaisessa tilanteessa olevan kanssa, kun lähiverkostolta tällaista tukea ei voi saada (Nylund 2005, 195). Kokemustiedosta puhutaan vertaistuen perustuessa kokemuksen jakamiseen (Nylund 2005, 204). Vapaaehtoistoiminnan kohdalla vapaaehtoista sitoo vaitiolovelvollisuus toiminnastaan ja näin ollen heti saatavaa vertaistukea toisilta vapaaehtoisilta tai vapaaehtoistoiminnan järjestävältä taholta voi olla vaikeampi saada. Vapaaehtoistoiminta tapahtuu kunkin vapaaehtoisen omana vapaa-aikana, ja se voi olla esimerkiksi yksin toteutettavaa luottamuksellista toimintaa. Näissä tilanteissa toisille vapaaehtoisille kertominen ei välttämättä ole sallittu ja näin tulee suurempi riski kehittää myötätuntouupumuksen merkkejä.

4. Tutkimuksen toteutus

4.1. Tutkimuskysymykset ja laadullinen lähestymistapa

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten vapaaehtoiset löysivät vapaaehtoistehtävät turvapaikanhakijoiden parissa Pohjois-Suomen alueella, miten he kokevat vapaaehtoistehtävänsä turvapaikanhakijoiden parissa ja tunnistavatko he myötätuntouppumusta itsessään tai muissa vapaaehtoisissa. Tarkoituksena on myös selvittää minkälaista tukea ja ohjausta vapaaehtoiset ovat saaneet ja kokevatko he saadun tuen auttaneen heitä vapaaehtoisena toimimisen haasteissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

Minkälaista vapaaehtoistoiminta turvapaikanhakijoiden parissa on vapaaehtoisten kuvaamana?

Minkälaisia merkityksiä vapaaehtoiset liittävät myötätuntouppumukseen?

Asetettuihin kysymyksiin vastataan laadullisen tutkimuksen keinoin. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimuksen sisällön merkitysten avaamista. Laadullisessa tutkimuksessa tyypillistä on aineistosta saatujen tietojen kokoaminen merkityksellisiksi tietokokonaisuuksiksi. Voidaan puhua ikään kuin aineistosta saatujen johtolankojen yhdistämisestä tutkimusta rakentavaan päätelmään. (Alasuutari 2011, 31-34, 39.) Alasuutari (2001) puhuu myös laadullisen aineiston kulttuurisesta paikasta ja siitä, että laadullinen aineisto on vain pala tutkittavaa ilmiötä. Näillä tarkoitetaan tuloksista esiin nousevien havaintojen todistamista oikeiksi aineiston avulla ja aineiston analyysillä tulisi saada selville millainen tutkittava ilmiö on. (Alasuutari 2001, 88.) Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä aineistosta vapaaehtoisilta saatua tietoa ja tehdä nykyhetken vapaaehtoisuuden tilasta päätelmiä, joiden avulla SPR:n monikulttuurista vapaaehtoisuuskenttää voidaan kehittää.

Alasuutari (2011) kirjoittaa, että kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus eivät ole niin yksiselitteisesti erotettavissa toisistaan ihmistieteissä. Voidaan puhua kvalitatiivisesta tai kvantitatiivisesta analyysistä, mutta usein samassa tutkimuksessa voidaan soveltaa näitä kahta tapaa keskenään. (Alasuutari 2011, 32.) Eskola ja Suoranta (2001) puhuvat laadullisen tutkimuksen kvantifioimisesta, jossa laadulliseen aineistoon sovelletaan määrällistä analyysiä (Eskola & Suoranta 2001, 164). Kvantifioimisen yksi mahdollisuus on erilaisten koodausten tekeminen, joiden avulla jäsennetään tutkimuskohdetta ja tarkoitus on tuottaa aineistoa kuvaavia käsitteitä (Eskola & Suoranta 2001, 169). Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty kyselylomakkeen avulla. Kyselyssä on kerätty myös määrällistä tietoa vastaajista taustoittamaan laadullista analyysiä. Lisäksi tuloksista on otettu ristiintulkintaa myötätuntuupumusta koskevassa kysymyksessä kyllä- ja ei-vastauksista, jotka tuottivat hyvin aineistoa kuvaavia määrällisiä tuloksia.

4.2. Aineisto ja sen kerääminen

Aineisto on kerätty 2019-2020 vuodenvaihteessa sähköisellä kyselyllä (liite 5.) Webropol -palvelun avulla. Aineiston keruu on toteutettu kyselyllä, koska se tavoittaa kaikki kohderyhmäksi tavoitellut henkilöt ja samalla on osallistujalle helppo ja anonyymi tapa osallistua tutkimukseen. Kysely on toteutettu pääsääntöisesti avoimilla kysymyksillä, jolloin vastaajat saavat itse luoda kuvan tutkittavasta aiheesta. Kyselyn alussa on kuitenkin taustatietoja kartuttavia monivalintakysymyksiä, jotka luovat määrällistä tietoa vastaajista. Kysely on lähetetty sähköpostin välityksellä niille vapaaehtoisille, jotka toimivat tai ovat toimineet SPR:n Pohjois-Suomen alueella turvapaikanhakijoiden parissa vapaaehtoisina. Aineistonkeruun aikana toimin itse SPR Lapin piirin Monikulttuurisuustoiminnan kehittäjänä ja lähestyin Lapin piirin alueen vapaaehtoisia sähköpostitse aiheeseen liittyen. Oulun piirin vapaaehtoiset saivat sähköpostin heidän piirinsä Monikulttuurisuustoiminnan kehittäjältä. Eri toimintaryhmien vastuuvapaaehtoisia on myös voitu ohjeistaa jakamaan toimintaryhmänsä vapaaehtoisille kyselyä. Toimintaryhmiin ei ole erikseen pyydetty tutkimuslupaa, koska siellä toimivat vapaaehtoiset

kuuluvat monikulttuuriseen toimintakenttään ja ovat osa tutkimuskohdetta. Vastaajien tarkkaa määrää ei voida ilmoittaa, sillä eri piirien vapaaehtoiset ovat voineet saada kyselyn oman piirin Monikulttuurisuustoiminnan kehittäjän tai vastuu-vapaaehtoisen kautta. On siis mahdollista, että vapaaehtoiset ovat saaneet tutkimuspyynnön useamman eri lähteen kautta.

Aineistonkeruun kyselylomakkeen laatimisessa tulee olla perehtynyt tutkittavaan ilmiöön. Huolellisesti laaditun kyselylomakkeen lisäksi tärkeää on se, kenelle kysely on kohdistettu. Kyselyä laatiessa on hyvä tiedostaa, minkälaista tietoa haluaa saada kyselyllä aikaan. Onko kyseessä kertaluontoisesti kerättävää tietoa vai toistuvasti esimerkiksi eri ajanjaksoina kerättävää tietoa. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 114.) Kyselylomake on laadittu alan ammattitaitoa hyödyntäen ja sitä käyty läpi SPR Lapin ja Oulun piirin monikulttuurisuustoiminnan kehittäjien kesken. Tämän lisäksi kyselyn on esitellyt kollega, joka on toiminut aiemmin vapaaehtoisena turvapaikanhakijoiden parissa. Tällä tavoin saatiin laaja-alaisempi näkökulman siihen, minkälaista tietoa halutaan saada kerättyä vapaaehtoisilta ja mikä koetaan tärkeäksi tiedoksi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa hyödyllistä dataa monikulttuuriseen vapaaehtoisuuskenttään.

Alun perin aineistonkeruu oli tarkoitus toteuttaa ryhmätapaamisissa, mutta sen toteutus osoittautui olevan raskas ja hankala niin vapaaehtoisille, kuin tutkijallekin. Maantieteellisesti Pohjois-Suomi on laaja alue ja sulkee ryhmätapaamiset pois aineistonkeruusta myös ajan rajallisuuden perusteella. Sähköisesti toteutettu aineistonkeruu tavoittaa nopeasti ja laaja-alaisesti vastaajat ja mahdollisesti tavoitti myös ne, jotka eivät olisi päässeet paikalle ryhmätilanteisiin. Sähköisesti toteutettu kysely mahdollistaa vastaajille myös täyden anonymiteetin.

Kyselyä tehdessä kyselylomake voi rakentua strukturoiduista tai avoimista kysymyksistä. Strukturoiduilla kysymyksillä tarkoitetaan kyselyssä niin sanottuja monivalintakysymyksiä, joissa vastaajalla on valmiit vaihtoehdot, josta valita vastaus. Avoimissa kysymyksissä vastaajat saavat itse vastata avoimeen

tekstikenttään omin sanoin. (Ronkainen ym. 2011, 114.) Tässä tutkimuksessa sähköisesti toteutettu kyselylomake sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kysely oli valmiiksi jaettu väliotsikoin, joita olivat: taustatiedot, vapaaehtoisuus, jaksaminen, sisältäen myötätuntuupumuksen, sekä tuki ja ohjaus. Kyselyn alussa olevat taustatietoja keräävät osiot ovat strukturoituja, jolloin vastaajat ovat valinneet valmiista vaihtoehtoista itseään kuvaavimmat kohdat. Strukturoidulla kysymyksillä on ollut tarkoitus kartoittaa vastaajien taustoja ja luoda pohjaa tuleville avoimille kysymyksille. Kyselyn loppua kohden avoimet kysymyskohdat lisääntyivät, ja käsittelivät syvemmin tutkittavaa aihetta. Tämän tutkimuksen kannalta kyselyn avoimet kysymykset ovat niin sanottuja pääkysymyksiä ja muodostavat suurimman osan analysoitavasta aineistosta.

Tähän tutkimukseen on tavoiteltu kaikkia Pohjois-Suomen SPR:n vapaaehtoisia, jotka ovat toimineet tai toimivat edelleen turvapaikanhakijoiden parissa. Pohjois-Suomen vapaaehtoiset kuuluvat joko SPR Oulun piirin tai SPR Lapin piirin alaisuuteen ja heitä lähestyttiin kyseisten piirien työntekijöiden kautta sähköpostitse. Vapaaehtoisten henkilötiedot, kuten sähköpostiosoitteet, ovat tietosuojattuja ja näin ollen vain kyseisen piirin työntekijällä on oikeus päästä käsiksi oman alueensa vapaaehtoisten sähköpostiosoitteisiin. Tämä on toinen syy, miksi tavoiteltujen vapaaehtoisten tarkkaa määrää ei ole tiedossa. Sähköposti sisälsi saatekirjeen, jossa kerroin tutkittavasta aiheesta ja tutkimuksen tavoitteesta, sekä linkin Webropol-kyselyyn. Sähköpostit lähetettiin vapaaehtoisille joulukuussa 2019 ja vastausaikaa oli tammikuun 2020 puoleen väliin saakka. Vapaaehtoisia lähestyttiin uudelleen tammikuun 2020 alussa muistutusviestillä, jossa muistutettiin kyselyn vielä olevan auki ja toivottiin mahdollisimman monen vastaamaan kyselyyn.

Kyselyllä tavoiteltiin hyvin heterogeenistä ryhmää vapaaehtoisia, tietäen, että toiminnassa on mukana eri ikäisiä, eri taustoista ja eri sukupuolta olevia vapaaehtoisia. Näin ollen turvapaikanhakijoiden parissa toimivia vapaaehtoisryhmiä ei voida yleistää tiettyjä piirteitä omaaviksi. Maantieteellisesti vastaajat ovat rajattu Pohjois-Suomen alueen vapaaehtoisiiin eli kohderyhmänä ovat SPR Lapin sekä

Oulun piirin vapaaehtoiset. Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastasi neljäkymmentä (40) henkilöä. Vastaajat koostuivat eri ikäisistä miehistä ja naisista.

4.3. Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ja teemoittelua tulosten avaamisessa. Teoriaohjaavassa analyysissa teoreettiset käsitteet liitetään aineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2008, 117). Analyysin avulla on tarkoitus muodostaa selkeä kuva tutkittavaa ilmiötä kuvaavasta aineistosta ja tehdä loogisia johtopäätöksiä aineistosta ensin hajottamalla, käsittelemällä ja lopuksi kokoamalla uudelleen tulokset loogisiksi kokonaisuuksiksi. Tutkittavasta ilmiöstä on tarkoitus saada analyysin avulla selkeä kokonaisuus. Sisällönanalyysissä noudatetaan kolmivaiheista prosessia, jossa aineisto ensimmäiseksi pelkistetään, toiseksi ryhmitellään ja kolmanneksi luodaan teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty Webropol -palvelun kautta ja sieltä vastaukset on saatu suoraan Word -tiedostolle. Vastauksia on myös voinut rajata tai ristiin tulkita Webropol -palvelussa haluamiensa kysymysten mukaan. Loin omat Word -tiedostot koko aineistosta sekä ristiintulkinnan myötätuntouupumusta kokeneista ja ei myötätuntouupuneista. Aineistot on aluksi tulostettu paperille ja vastaukset on käyty läpi eri värein pelkistäen. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa kuvaavien ilmaisujen etsimistä aukikirjoitetusta aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Pelkistämisen jälkeen esiin nousseet asiat on ryhmitelty ja löydöksistä on muodostettu käsitteitä. Ryhmittelyssä eli klusteroinnissa esiin nousseet aiheet saavat esimerkiksi yhden kuvaavan sanan, joka yhdistää samaa teemaa ja ne muodostavat tuloksista yhden käsitteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Ryhmittelyn jälkeen seuraa käsitteellistäminen eli abstrahointi, jossa pelkistetyistä tuloksista erotetaan tutkimuksen kannalta tärkeät teoreettiset käsitteet ja muodostetaan johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111).

Aineiston analysoinnin avuksi olen valinnut teemoittelun. Teemoittelulla tarkoitetaan laadullisesta tutkimuksesta saadun aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä esiin nousseiden aiheiden mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Teemoittelun kautta voi valaista tutkimusongelmaa, kun vertaillaan aineistosta esiin nousevia teemoja ja poimitaan sieltä keskeiset aiheet (Eskola & Suoranta 2001, 174). Teemoittelussa täytyy ottaa huomioon kyselylomakkeen väliotsikointi ja sen vaikutus aineiston analyysiin. Sähköinen kyselylomake on jäsennelty väliotsikoin ja ne toimivat ohjaavina teemoina vastaajalle aihealueen kysymyksissä. Merkitysten tulkinta ja teemoittelun tärkeys nousevat esiin nimenomaan tämän tyyppistä aineistoa analysoidessa, jotta tulokset eivät rakennu pelkästään kyselyssä valmiina olleiden teemojen mukaan. Analyysin avuksi muodostin myös analyysikysymyksiä, joita olivat: mitkä asiat edistävät vapaaehtoisuutta, mitkä asiat hankaloittavat vapaaehtoisuutta, mitä vapaaehtoisuudelta toivotaan ja miten vapaaehtoisuutta kuvataan?

Teemoittelua lähdin toteuttamaan kokoamalla ensimmäisten aineistolukukertojen jälkeen esiin nousseet aiheet ylös paperisista versioista. Tämän jälkeen kävin aineistoa läpi uudelleen samalla värittäen esiin nousseiden aiheiden mukaisesti aineiston tekstiä digitaalisesti ja kirjaamalla nämä aiheet Excel-tiedostoon. Excel-tiedostossa käytin samaa värikoodausta kuin aineistoa läpi käydessä selkeyttäkseni aiheita eri kysymysten kohdalla ja nostaakseni esiin eniten esiin nousevat teemat. Näin sain rajattua alkuperäisiä, mielestäni ensilukemalta eniten esiin nousseita, teemoja vielä tarkemmin ja rajattua teemat todellisen esiintymismäärän mukaan. Teemojen alle listasin aineistosta esiin nousseita kuvaavia sanoja ja sitaatteja. Näitä sanoja ja sitaatteja koodasin eri värein myös sen osalta, jos jonkun teeman alla on toiseenkin teemaan sopiva sitaatti tai termi. Teemoittelun edetessä kävin läpi yllä mainitsemani väliotsikoinnin merkityksen teemoitteluun. Väliotsikointi ohjasi vastauksia ehkä tiettyyn suuntaan, mutta vastuksissa oli havaittavissa eri teemoja joka otsikoinnin alla. Teemoittelun lopussa kävin vielä tarkasti läpi aineiston ja sen perusteella tehdyn Excel-tiedoston, varmistaakseni teemojen olevan aineiston mukaiset.

Teemoittelun avulla tuloksiin voidaan nostaa esiin aineistositaatteja. Sitaatit ovat mielenkiintoa herättäviä teemoittain järjestetyistä vastauksista esiin nostettuja aineistoa kuvaavia esimerkkejä. (Eskola & Suoranta 2001, 175.) Tässä tutkimuksessa sitaatit tuovat erityistä sisältöä tuloksiin. Tulkinnat perustuvat aineisto-otteisiin, jotka nostetaan esiin sitaatteina. Sitaatit perustelevat tulkintoja ja lisäävät analyysin luotettavuutta. Koen tässä tutkimuksessa päästävänä vapaaehtoisten äänen kuuluviin nimenomaan antamalla tuloksissa tilaa myös sitaateille. Teemoihin olen valinnut niitä parhaiten kuvaavat sitaatit, ja osassa teemoja olen nostanut esiin useampia sitaatteja ja jopa toistensa kanssa ristiriidassa olevia sitaatteja kuvaamaan aineiston monipuolisuutta.

4.4. Tutkimuksen eettiset ratkaisut ja ongelmat

Eettisesti hyvä tutkimus noudattaa tutkimuseettisiä normeja ja edistää hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkijan tehtäväksi kuvataan luotettavan tiedon tuottamista tutkittavan ilmiön todellisuudesta yhteiskunnalle ja muille tutkijoille. Hirvonen listaa tutkijalle kahdeksan eettistä vaatimusta, joita ovat: älyllinen kiinnostus, tunnollisuus, rehellisyys, vaaran eliminointi, ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalinen vastuu, ammatinharjoituksen edistäminen ja kollegiaalinen arvostus. (Hirvonen 2006, 31, 37-38.) Tutkijan moraalisena velvollisuutena on seurata aktiivisesti oman tutkimuksensa eettisiä ongelmia (Raatikainen 2006, 105).

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan monia tutkimukseen liittyviä arkaluontoisia kysymyksiä ja niihin tehtäviä ratkaisuja. Voidaan puhua tutkimusluvasta, aineistonkeruusta, tutkimuskohteesta, osallistuvuudesta tai esimerkiksi tutkimuksen tiedottamisesta. Kaikki nämä asiat sisältävät eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan tulisi ratkaista hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaan loukkaamatta tai vahingoittamatta tutkimuskohteita tai aihetta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan on tiedettävä mitä tekee, sillä laadullinen tutkimus antaa tutkimuskohteelle äänen tulosten muodossa. Eskola ja Suoranta (2001, 52-59) viittaavat tutkijan ammattietiikkaan,

jolla tarkoitetaan tutkijan riittävää herkkyyttä tunnistaa eettiset ja epäeettiset toiminnot ja huomata ne omassa tutkimuksessaan.

Eskola ja Suoranta (2001, 52) kuvaavat tutkimuseettiseksi ongelmaksi muun muassa tutkimukseen osallistumiseen liittyvät ongelmat eli sen, minkälainen rooli tutkijalla on tutkittavaan yhteisöön. Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty niin, että olen ollut työsuhteessa kyselyn aikana, jolloin roolini on sekä tutkija että työntekijä. Tämä tarkoittaa, että osalle vastaajista voin näyttäytyä Punaisen Ristin työntekijänä ja osalle tutkijana tai mahdollisesti molempina. Vastaajien osan jo tuntiessa minut, voi aineisto olla rikkaampaa eli tuttuus voi lisätä luottamusta vastata vapaammin. Tämä asia voi toimia myös toisinpäin, eli vapaaehtoiset saattavat kaunistella kokemuksiaan ja vastauksiaan, koska olen työntekijä enkä pelkkä tutkija. Tätä haastetta täytyy reflektoida aineiston analyysissä, mikäli sellainen nousee esiin. Tässä yhteydessä oman roolin selventämien myös itselle on tärkeää. Olen aloittanut tutkimuksen työntekijän roolissa hankkimalla aineiston ja jatkanut sitä tutkijan roolissa aineiston analyysiin ja tutkimuksen tekemiseen siirtäessä. Työntekijänä taustatietoni tämän tutkimuksen tekemiseen ovat erilaiset, ja minua ohjaa työhön kuuluva ammattietiikka ja säännöt. Tutkijana minun tulee tarkastella tutkittavaa ilmiötä omana kokonaisuutena ja pyrkiä unohtamaan taustalta tulevat työntekijän ajatukset ja tekemään päätelmiä ulkopuolisena tutkijana. Tämä on yksi tärkeä asia, joka tulee ottaa huomioon tutkimuksen edetessä.

Yksi tärkeimpiä tutkimuseettisiä sääntöjä on ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen. Yksityisyyden kunnioittamisella tarkoitetaan anonymiteetin takaamisen lisäksi tutkittavien itsemääräämisoikeutta ja tietojen luottamuksellisuutta. (Kuula 2006, 124.) Tutkimukseni aihe on arkaluontoinen niin kohteen kuin sisällön puolesta. Tutkimuksen käsitellessä yksityisiä henkilöitä, jotka toimivat vapaaehtoisina turvapaikanhakijoiden parissa käsitellään kahta arkaluontoista kohderyhmää, vapaaehtoisia ja turvapaikanhakijoita. Jo kyselyä tehdessä vastaajien anonymiteetti ja yksityisyys on pyritty ottamaan parhaalla mahdollisella tavalla huomioon. Kuula (2006) puhuu henkilötietolain vaikutuksesta laadulliseen tutkimukseen ja sen tärkeydestä muun muassa epäsuorien tunnistetietojen huomioon

ottamisessa. Henkilötiedoilla tarkoitetaan ”kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä ta- loudessa eläviä koskeviksi”. (Kuula 2006, 128-129.) Aineistoa läpikäydessä kaikki yksilöivä tieto on jätetty pois, jotta vastaajien ja kohderyhmän anonymiteetti säilyy. Yksilöivällä tiedolla tarkoitetaan vastauksista esiin tulleita paikkakuntien tai henkilöiden nimiä, jotka on jätetty tutkimuksen tuloksista pois. Kuitenkin näitä vastauksia on pystytty hyödyntämään tuloksissa sisällöltään muilta osin.

Hyvään tutkimuseetiikkaan kuuluu Kuulan (2006) mukaan tutkittavan itsemäärää- misoikeuden säilyttäminen. Tutkittava määrittää omat yksityisyyden rajansa päät- tämällä itse, mitä tutkimukseen vastaa ja jakaa itsestään. (Kuula 2006, 125.) Ky- selyyn osallistuminen on ollut kaikille vastaajille vapaaehtoista ja he ovat itse voi- neet vastata tai jättää vastaamatta kyselyn kysymyksiin. Kaikki vastauksista saa- dut tiedot on säilytetty luottamuksellisesti hyviä tietosuojakäytänteitä noudattaen. Kun tutkimus on valmis, hävitetään kaikki aineisto asian mukaisesti digilaitteilta sekä paperiversiot aineistosta tuhoetaan tietosuoja-asetuksen edellyttämällä ta- valla.

Yhtenä eettisenä dilemmana koen kokemusten tutkimisen ja sen sekoittumisen tähän tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa käsitellään näkemyksiä ja niitä ei tule sekoittaa kokemuksiin, vaikka tuloksissa voidaan puhua ”kokemuksista”. Perttula (2009) kirjoittaa kokemuksen tutkimisen haasteista sekä tutkijan positiosta tutki- muksen intresseissä. Tutkijan on erotettava omat intressinsä tutkimusta ohjaa- vina tekijöinä ja ymmärrettävä kokemuksen merkitys tutkimuksen kontekstissa. (Perttula 2009, 152-155.) Tässä tapauksessa minulla tutkijana on ollut omat in- tressit ja käsitykset tutkimuksen kohteesta ja sen erottaminen vapaaehtoisten ko- kemuksista ja näkemyksistä luo haasteita. Vapaaehtoisten tausta, ikä, elämänti- lanne ja elämäkokemus voivat vaikuttaa vapaaehtoisen kokemukseen asiasta, mutta niiden vaikutukseen näkemysten muodostumiseen ei paneuduta tässä tut- kimuksessa tarkemmin. Kokemusten tutkiminen on hyvin hankalaa ja sen reflek- tointia tuloksiin voi olla haasteellista tai jopa mahdotonta kirjoittaa auki. Tässä

tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä pääsemään vapaaehtoisen pään sisään, vaan kuvataan heidän näkemyksiään. Tarkoituksena on tutkia vapaaehtoisten näkemyksiä vapaaehtoistehtävistä kokonaisuutena taustatietona se, että he ovat SPR:n vapaaehtoisia, jotka toimivat tai ovat toimineen turvapaikanhakijoiden parissa.

5. Tutkimustulokset

Tässä pääluvussa kuvaan avaavan raportin vapaaehtoisten taustatiedoista sekä tutkimukseni tulokset. Tutkimuksen tulokset jaoin neljään teemaan. Teemoja olivat antoisa vapaaehtoisuus, haastava vapaaehtoisuus, avartava vapaaehtoisuus sekä vapaaehtoisuuden synnyttämä myötätuntouupumus. Lopussa käsittelem vielä vapaaehtoisten tyytyväisyyttä sekä heidän tuottamia näkemyksiä toiminnan kehittämiseksi.

Taustatiedot vapaaehtoisista antavat kattavan tietopohjan vapaaehtoisuuden monimuotoisuudesta ja heterogeenisyydestä. Koska tutkimukseni on tehty toimeksiantona Suomen Punaiselle Ristille, on mielestäni tärkeää jakaa tuloksiin kuvaavaa taustatietoa vastaajista ja muun muassa heille tarjotuista ja toteutetuista koulutuksista ja tukimuodoista. Nämä taustatiedot luovat pohjaa esiin nousseille teemoille ja tutkimustuloksille.

Tutkimustuloksiin voi vaikuttaa se, onko vapaaehtoinen toiminut SPR:n vapaaehtoisena aikaisemmin ja vasta 2015 jälkeen liittynyt monikulttuuriseen toimintakenttään vai onko vapaaehtoinen aloittanut vapaaehtoisuransa suoraan monikulttuurisesta toimintakentästä. Tuloksiin vaikuttaa myös se, kuinka läheisesti ja tiiviisti vapaaehtoinen on toiminut turvapaikanhakijoiden parissa. Vapaaehtoisuuden toimintamuotoja on todella paljon, joka osaltaan määrittää vapaaehtoisen kokemuspohjaa turvapaikanhakijoiden parista. Kokemukseen voi vaikuttaa myös

se, toimiiko vapaaehtoinen esimerkiksi usean erin turvapaikanhakijan kanssa, onko hän vain yhden perheen ystävä vai toimiiko vapaaehtoinen esimerkiksi vain naisten parissa.

Tuloksissa kuvaan vapaaehtoisuutta turvapaikanhakijoiden parissa vapaaehtoisensa itsensä kertomana ja heidän näkemyksensä teemoittelun avulla yhteen vedettynä. Vapaaehtoisten näkemyksistä nousivat esiin neljä selkeää teemaa:

- 1) antoisa vapaaehtoisuus
- 2) haastava vapaaehtoisuus
- 3) avartava vapaaehtoisuus ja
- 4) vapaaehtoisuuden synnyttämä myötätuntouupumus.

5.1. Taustatiedot

Kyselyyn vapaaehtoisuudesta turvapaikanhakijoiden parissa vastasi neljäkymmentä (40) Suomen Punaisen Ristin Pohjois-Suomen alueen vapaaehtoista. Vastaajista 82,5 % oli naisia ja 17,5 % miehiä. (taulukko 1.).

Taulukko 1. Vapaaehtoisten sukupuolijakauma.

Sukupuoli	n	Prosentti
Nainen	33	82,5 %
Mies	7	17,5 %
Muu	0	0 %

SPR:n vuoden 2019 valtakunnallisessa vapaaehtoisuuskyselyssä vapaaehtoisten sukupuolijakauma oli verrattavissa tähän, kun vastaajista 76,1 % oli naisia, 23 % miehiä ja 1 % ei halunnut kertoa sukupuoltaan. SPR:n vapaaehtoisista selvä enemmistö on siis naisia. (RedNet 2019.)

Ikäjakaumaltaan vastaajista suurin osa, yhteensä 52,5 %, kuului 50-69 -vuotiaisiin. 50-59 -vuotiaita oli 22,5 % ja 60-69 -vuotiaita 30 % vastaajista. Alle 30-

vuotiaita vastaajia oli yhteensä 15 %, 30-49-vuotiaita oli 25 % sekä yli 70-vuotiaita oli 7,5 % vastaajista (taulukko 2.). Valtakunnalliseen tilastoon (RedNet 2019) verrattaessa ikäjakauma on hyvin samankaltainen, suurimman ikähaarukan ollessa 50-69 -vuotiaissa 53,3 %n edustuksella. Vastaajista 50-59 -vuotiaita oli 19,9 % ja 60-69 -vuotiaita 33,4 %.

Taulukko 2. Vapaaehtoisten ikäjakauma.

Ikä	n	Prosentti
15-19	0	0 %
20-24	3	7,5 %
25-29	3	7,5 %
30-34	2	5 %
35-39	4	10 %
40-49	4	10 %
50-59	9	22,5 %
60-69	12	30 %
70-90	3	7,5 %

Kaikki vastaajat puhuivat suomea ja äidinkielenään suomea puhui 97,5 % vastaajista. Muita esiin nousseita kieliä olivat englanti, saksa, espanja, ruotsi, unkari, ranska, arabia, portugali, romania, venäjä ja viro. Vastaajista vain kaksi on ilmoittanut kielitaidokseen pelkän suomen kielen. 95 % vastaajista ilmoitti englannin kielitaidokseen. Vastaajista 72 % puhui kahta tai useampaa kieltä suomen kielen lisäksi. Kysymysten ymmärtämättömyys tai kielelliset vaikeudet eivät nousseet esiin vastauksissa, vaikka kaikki vastaajat eivät puhuneet äidinkielenään suomea. Kyselyä tehdessä ja sitä läpikäydessä toisen SPR:n monikulttuurisuustoiminnan kehittäjän kanssa, ei noussut esiin tarvetta kääntää kyselyä toiselle kielelle.

Vapaaehtoiset olivat olleet vaihtelevasti mukana Suomen Punaisen Ristin toiminnassa alle vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Enemmistö vastaajista oli ollut mukana toiminnoissa 3-5 vuotta (taulukko 3.). Vastaajista alle vuoden mukana olleita

oli 12,5 %, 1-2 vuotta mukana olleita oli 20 %, 3-5 vuotta mukana olleita oli 37,5 %, 6-9 vuotta mukana olleita oli 7,5 % ja yli 10 vuotta Punaisen Ristin toiminnassa mukana olleita vapaaehtoisia oli 22,5 %.

Taulukko 3. Vapaaehtoisten mukanaolovuodet Suomen Punaisessa Ristissä.

Mukana toiminnassa	n	Prosentti
alle vuoden	5	12,5 %
1-2 vuotta	8	20 %
3-5 vuotta	15	37,5 %
6-9 vuotta	3	7,5 %
yli 10 vuotta	9	22,5 %

Vastaajista kaikki ovat toimineet monipuolisesti Punaisen Ristin vapaaehtoistehtävissä. Kaikki ovat toimineet turvapaikanhakijoiden parissa, mutta myös muissa Punaisen Ristin vapaaehtoistehtävissä muun muassa monikulttuurisessa toimintakentässä, ystävätoiminnassa, ruoka-avussa ja yksittäisissä tapahtumissa. Turvapaikanhakijoiden parissa toimiminen vaihteli kestoaltaan alle vuodesta jopa yli 10 vuoteen. Enemmistö vastaajista oli toiminut turvapaikanhakijoiden kanssa 3-4 vuotta ja toiseksi eniten mukana olleet olivat olleet alle vuoden toiminnassa mukana (taulukko 4). Vastaajista 64 % oli toiminut myös muissa kuin Punaisen ristin vapaaehtoistehtävissä aiemmin.

Taulukko 4. Turvapaikanhakijoiden parissa toimimisen mukanaolovuodet

Mukana toiminnassa turvapaikanhakijoiden parissa	n	Prosentti
alle vuoden	10	25 %
1-2 vuotta	8	20 %
3-4 vuotta	12	30 %
5-6 vuotta	5	12,5 %
7-9 vuotta	2	5 %
yli 10 vuotta	3	7,5 %

Mukanaolovuodet korreloivat syksyn 2015 pakolaisaaltoa, josta kyselyn toteutus-
hetkellä oli noin 4 vuotta aikaa. Vastaajista suurin osa oli siis liittynyt mukaan
Punaisen Ristin toimintaan ja turvapaikanhakijoiden parissa toimimiseen juuri
tuon syksyn 2015 aikoihin, tämä näkyy molemmista taulukoista 3. ja 4. enemmis-
tön vastauksina.

Vapaaehtoisista 85 % oli käynyt jonkun SPR:n tarjoaman koulutuksen, kun taas
15 % vastaajista ei ollut käynyt mitään SPR:n koulutusta vapaaehtoistehtävänsä
(taulukko 5.). Vastaajista 55 % oli käynyt Ystävötoiminnan peruskurssin ja 45 %
Tulijan ystävänä ja tukena -kurssin, 15 % Monikulttuurisen toiminnan promon, 15
% Läksyhelppi-koulutuksen, 13 % Paperittomat-koulutuksen ja 8 % Rasisminvas-
taisen kampanjan perehdytyksen. Vastaajista 30 % oli käynyt myös muita vapaa-
ehtoistoimintaan liittyviä koulutuksia. Muita mainittuja koulutuksia olivat ensiapu-
kurssi, järjestökoulutus, humanitaarisen oikeuden peruskurssi, asumisapu sekä
yliopiston järjestämä vapaaehtoistyön kurssi. Vapaaehtoisten korkea koulutunei-
suus näkyy myös SPR:n vuoden 2019 valtakunnallisessa vapaaehtoisiskyselyssä,
kun vastaajista 85 % kertoi saaneensa vapaaehtoistehtävänsä koulutuksen
(RedNet 2019).

Taulukko 5. Vapaaehtoistehtävään käydyt SPR:n koulutukset

Käydyt SPR:n kurssit ja koulutukset	n	Prosentti
Ystävätoiminnan peruskurssi	22	55%
Tulijan ystävänä ja tukena	18	45%
Monikulttuurisen toiminnan promo (Moninaisuus vapaaehtoistoiminnassa)	6	15%
Läksyhelppi-koulutus	6	15%
Rasisminvastaisen kampanjan perehdytys	3	7,5%
Paperittomat-koulutus	5	12,5%
jokin muu, mikä?	12	30%
En ole käynyt koulutuksia	6	15%

”Auttamisen tarve oli suuri. Kävin SPR-kursseilla, joista sain tietoa eri vapaaehtoistoiminnoista.” (Nainen 25, 50- 59 v.)

Kuten yllä olevasta otteesta nousee esille, vapaaehtoistoimintaan päädyttiin usein auttamisen halun kautta, mutta myös SPR:n tarjoamien kurssien ja koulutuksien ohjaamina. Toimintaan hakeuduttiin oman kiinnostuksen tai kaverin kautta, mutta esiin nousi selvästi myös syksy 2015. Vapaaehtoistoimintaan nimenomaan turvapaikanhakijoiden pariin päädyttiin suurimmilta osin 2015 syksyllä ja SPR:n vapaaehtoiseksi löydettiin lehti-ilmoituksen, tuttavien, koulun/yliopiston, sähköpostin, kirkon, SPR:n nettisivujen tai oman kiinnostuksen kautta. Eniten näistä esiin nousi sähköpostitse tavoittelu pakolaiskriisin 2015 aikana. Vapaaehtoiseksi ryhtymistä perusteltiin eniten halulla auttaa ja olla osallisena turvapaikanhakijoiden tukemisessa ja kotouttamisessa. Halu auttaa on yksi vapaaehtoistoimintaan eniten motivoivimmista tekijöistä, näin käy ilmi myös Kähkösen (2016, 34) ja Viitasen (2016) tutkimuksissa.

Vapaaehtoistehtävät turvapaikanhakijoiden parissa kohdistuivat eniten perheisiin, ystävätoimintaan sekä vastaanottokeskuksen omiin kerhoihin. (Taulukko 6.) Lisäksi oli toimittu tukihenkilöinä, asumisavussa sekä läksyhelppissä. Vastaajista

44 % oli osallistunut myös muuhun monikulttuuriseen vapaaehtoistoimintaan, joita olivat lahjoitusten lajittelu, asumisapu, kouluttajana toimiminen, delegaattina toimiminen, kansainvälinen klubi, paperittomat, ystävätoiminta, nuorisotoiminta ja yksittäiset tapahtumat.

Taulukko 6. Vapaaehtoistoimintojen kohdentuminen turvapaikanhakijoiden parissa.

Toiminnan kohderyhmä	n	Prosentti
perheiden parissa	17	42,5%
vain naisten kanssa	8	20%
vain miesten kanssa	9	22,5%
vain lasten kanssa	10	25%
ystävätoiminnassa	15	37,5%
perustanut oman toimintaryhmän/-kerhon	7	17,5%
vastaanottokeskuksen omaissa kerhoissa	13	32,5%
kansainvälisessä klubissa	4	10%
muu, mikä?	7	17,5%

5.2. Antoisa vapaaehtoisuus

SPR:n valtakunnallinen järjestökysely (RedNet 2019) osoittaa vapaaehtoisten viihtyneen tehtävissään, kun he ovat kokeneet olleensa hyödyksi muille sekä saaneet toiminnan kautta uusia ystäviä. Tämän tutkimuksen tulokset korreloivat järjestökyselyyn antoisan vapaaehtoisuuden kategoriassa. Myös Heinisen (2020) ja Kähkösen (2016) tutkimukset nostavat esiin erilaisia vapaaehtoisuuden motivaatiotekijöitä, kuten yhteisöllisyys ja auttamisen halu, jotka toistuvat myös tässä tutkimuksessa vapaaehtoisten kuvaamana.

”Halusin nimenomaan vapaaehtoistoimintaan turvapaikanhakijoiden parissa, koska koen tärkeäksi heidän tukemisensa.” (Nainen 25, 50-59 v.)

”Kiva, kun saa tehdä jotain merkityksellistä ja saa sisältöä elämään”

(Mies 14, 50-59 v.)

”Syksyllä 2015 heräsin hätään, kun turvapaikanhakijoita virtasi kotikaupunkiini.”

(Nainen 5, 40-49 v.)

Halu auttaa motivoi vahvasti vapaaehtoisia mukaan toimintaan. Kuten yllä olevat otteet kuvaavat, vuoden 2015 pakolaisaalto herätti ihmiset auttamaan hädässä olevia siinä määrin, että haluttiin löytää tapa auttaa ja tuoda oma panos koko yhteiskuntaa koskevaan kriisiin auttamalla ja toimimalla konkreettisesti. Toimintaan hakeuduttiin nimenomaan auttamisen halun ohjaamana, mutta myös kotouttamisen näkökulmasta.

”Ärsyynnyin negatiivisista kommentteista hädästä tulevia ihmisiä kohtaan vuonna 2015, ja halusin omalla tavallani vastustaa sitä ja toimia toisin”

(Nainen 32, 40-49 v.)

”Sen takia että suhtautuminen pakolaisiin muuttui kielteiseksi vuonna 2015 pakolaiskriisin takia koin halua auttaa” (Nainen 12, 35-39 v.)

Edellisissä otteissa vapaaehtoiset kuvailivat toimintaan mukaan lähtemistä myös vastaiskuna maahanmuuttajiin tai turvapaikanhakijoihin kohdistuneeseen vihapuheeseen. Vastaiskuilla kuvataan halua auttaa, joka nousee otteista esiin myös toisin toimimisena. Yeung (2002) tutkimus suomalaisten osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan nostaa myös halun auttaa yhdeksi suurimmaksi motivoivaksi tekijäksi. Tämä eroaa myös kansainvälisistä tutkimuksista merkittäväksi, kun suomalaisista jopa 41 % perustelee toimintaan mukaan lähtemistä nimenomaan halulla auttaa. (Yeung 2002, 62.) Myös SPR:n valtakunnallisessa järjestökyselyssä toisten auttaminen nousi toimintaan ohjaavaksi tekijäksi, sen edelle motivoivina tekijöinä nousivat toiminnan pitäminen tärkeänä sekä muiden ihmisten kanssa toimiminen (RedNet 2019).

”Olen saanut paljon hienoja kokemuksia erilaisten ihmisten kanssa, löytänyt samanhenkisiä ystäviä, saanut käsityksen muusta maailmasta, tapahtumien todellisista taustoista... ja oppinut uusia asioita myöskin itsestäni, sekä hyviä että ei niin hyviä.” (Nainen 34, 50-59 v.)

Edellinen ote kuvaa vapaaehtoisuuden moninaista antia. Oma vapaaehtoistointa nähtiin palkitsevana ja antoisana toimintana, joka loi uusia ystävyssuhteita, hyvää mieltä, ymmärrystä eri kulttuureihin ja avasi omaa maailmankatso- musta. Ystävyssuhteiden muodostaminen ja muihin vapaaehtoiisiin tutustumi- nen oli yksi vapaaehtoisuuden hyödyistä selvästi esiin noussut tekijä. Tämä käy ilmi myös SPR:n valtakunnallisesta järjestökyselystä, jossa toisten ihmisten kanssa toimiminen sekä uusien ystävien saanti koettiin motivoivina ja viihtyvyyttä lisäävinä tekijöinä (RedNet 2019). Nämä tulokset korostavat vapaaehtoisuuden yhteisöllisyyttä. Vastauksissa kuvattiin vapaaehtoistointaan osallistumisen vä- hentäneen yksinäisyyden tunnetta, mutta toisaalta osassa vastauksissa kuvattiin vapaaehtoisena toimimisen olevan yksinäistä puuhaa. Tätä eroa selittävät erilai- set vapaaehtoistoinnin muodot, kun osassa toimintoja toimitaan ryhmissä ja esimerkiksi ystävätoiminnassa yksin. Tällöin kokemukset voivat erota hyvinkin paljon toisistaan.

Vapaaehtoisuuden antoisana puolena kerrottiin toimintaan osallistumisen lisää- vään empatiaa ja arvostusta eri kulttuureista tulevia kohtaan, antavan eväitä ar- gumentoimaan aiheesta, auttavan maahanmuuttajien kohtaamisessa sekä anta- van hienoja kokemuksia vapaaehtoisille. Vapaaehtoistointaan osallistumisesta syntyi tunne, että on auttanut. Empatialla tarkoitetaan kykyä samaistua ja eläytyä toisen henkilön tilanteeseen ja samalla omista ennakkoasenteista luopumista toi- sen tilanteen ymmärtämiseksi. Myötätunto on empatiasta kumpuavaa konkreet- tista pyrkimystä helpottaa toisen oloa. (Sjöroos 2010, 23, 24.) Nämä kaksi termiä nousevat tuloksissa esiin niin hyvässä kuin pahassa. Antoisana näitä termejä ku- vattiin, kun vapaaehtoistoinnin koettiin lisänneen omaa empatiakykyä ja ym- märrystä turvapaikanhakijoiden sekä maailman tilanteesta.

Antoisaa vapaaehtoisuutta kuvaa myös vapaaehtoistehtävien mielekkyys, odotuksiin vastaaminen ja jopa niiden ylittäminen. Vapaaehtoistehtävät koettiin säännöllisesti mielekkäänä 70 % mielestä, 25 % mielestä vaihtelevasti ja 5 % mielestä ei mielekkäänä. He, jotka vastasivat ei, kertoivat, että innostus lopahti, muut vapaaehtoistehtävät menivät edelle tai toiminta koettiin liian kontrolloiduksi. Vapaaehtoistehtävien koettiin vastaavan odotuksia 82 %:n mielestä. 18 % vastaajista eivät kokeneet, että tehtävät vastasivat odotuksia. He, jotka eivät kokeneet vapaaehtoistehtävien vastaavan odotuksiaan, kommentoivat suurimmiksi syiksi toiminnan puutteellista koordinoitua ja sisäänajoa. Odotettiin, että toimintaan olisi ohjattu enemmän ja lisäksi olisi haluttu auttaa enemmän. Vastauksissa mainittiin myös toiminnan ylittäneen odotukset eli koettiin paljon enemmän kuin oli osattu odottaa.

”Haluan vapaaehtoistoiminnalla voimaannuttaa turvapaikanhakijoita heidän prosessissaan saavuttaa virallinen kansalaisuus sekä paperilla että henkisesti heidän omassa ja toisen mielessä. Haluan että turvapaikanhakijat voivat tuntea olevansa kotona täällä Lapissa tai koko Suomessa ja että heidän olonsa täällä, ajan pituudesta huolimatta, on hyvä kasvualusta heidän tulevaisuudelleen.”

(Nainen 13, 25-29 v.)

Edellisessä otteessa nousee esille halu auttaa ja kotouttaa turvapaikanhakijoita. Tämä vastaa Viitasen (2016) tutkimuksen tuloksia, jossa esiin nousevat halu auttaa, kotoutumisen tukeminen ja monikulttuurisessa toimintakentässä toimiminen. Vapaaehtoiset kokivat, että pääsevät konkreettisesti auttamaan turvapaikanhakijoita osallistumalla eri toimintaryhmiin ja täten toiminta oli antoisaa myös vapaaehtoiselle. Konkreettista apua kuvattiin neuvonnalla, mutta myös suomen kielen opettamisena. Toiminta loi tunteen, että on tarpeellinen, pystyy auttamaan ja tarjoaa tärkeää tukea kotouttamisen muodossa. Tällä tarkoitettiin omalla toiminnalla kotouttamisen edistämistä siten, että luotiin tervetullut olo turvapaikanhakijoille ja autettiin suomalaiseen kulttuuriin opastamisessa parhaan mukaan.

Vastavuoroisuus ja molemmin puoleinen hyöty nousivat esiin vapaaehtoisuuden antoisuudessa. Vastauksista kävi ilmi perheiden vastavuoroinen toiminta, joka oli antoisaa niin vapaaehtoiselle kuin turvapaikanhakijaperheelle. Tämä toiminta oli samaan aikaan myös avartavaa ja johti syvempään tutustumiseen ja ystäväystymiseen toimijoiden välillä.

Vapaaehtoisuuden antoisuutta kuvattiin myös toiminnan vapaaehtoisuudella. Tällä tarkoitetaan toiminnan perustumista omaan vapaaehtoiseen haluun olla toiminnassa mukana juuri tässä toimintaryhmässä auttamassa turvapaikanhakijoita. Tämä on varmasti yhteydessä tuloksissa esiin nousseeseen haluun auttaa ja sen konkretisoiminen omalla vapaaehtoisella toiminnalla luo hyviä kokemuksia vapaaehtoisille. Antoisana nähtiin myös vapaus toteuttaa omia näkemyksiä toiminnassa sekä mahdollisuus vaikuttaa toimintamuotoihin.

5.3. Haastava vapaaehtoisuus

Vapaaehtoisuus turvapaikanhakijoiden parissa esiintyi vapaaehtoisten näkemyksissä haastavana monin eri tavoin. Haastaviksi asioiksi koettiin niin kulttuurierot ja kielimuuri, rajojen asettaminen, oma jaksaminen, toiminnan koordinointi muiden vapaaehtoisten kesken, maahanmuuttajiin kohdistuvat negatiiviset asenteet, turvapaikkaprosessiin liittyvät asiat, omat aikataulut kuin luopuminen autettavasta ihmisestä.

”Luopuminen autettavista ihmisistä on raskainta. Toki raskasta on välillä myös oman elämän/työelämän ja vapaaehtoistyön sovittaminen.” (Nainen 25, 50-59 v.)

”Antaa enemmän kuin ottaa, mutta on ajoittain emotionaalisesti raskasta. Opettaa näkemään asiat useammasta näkökulmasta.” (Nainen 32, 40-49 v.)

Yllä olevat otteet kuvaavat vapaaehtoisuuden haasteita toisten ihmisten auttamisen kautta. Vapaaehtoinen toimii ihmisenä ihmiselle periaatteella ja kokee

toiminnan kautta empatiaa sekä myötätuntoa. Haasteiden kokeminen on osa vapaaehtoisena toimimista ja sen inhimillistä puolta. Myös autettavaan kiintyminen luo haasteita, sillä turvapaikkaprosessien nopeudesta ja eri vaiheista, kuten majoitustyypin vaihdoksista, ei ole ennakkotietoja. Vapaaehtoisena toimiminen turvapaikanhakijoiden parissa vaatii nopeisiin muuttuviin tilanteisiin sopeutumista, luopumista vanhasta tutusta ja uuden turvapaikanhakijan vastaanottamista. Nämä tilanteet voidaan kokea emotionaalisesti raskaina. Vapaaehtoisuus haastaa myös joustavuudessa sen koetellessa vapaaehtoisen kykyä mukautua nopeasti muuttuviin tilanteisiin.

”...kulttuurierot, kielimuuri ja erilaiset aikakäsitykset haastoivat toiminnan suunnittelua. Oma aikataulutettu elämä ja turvapaikanhakijoiden loputon aika on joskus vaikea saada kohtaamaan.” (Nainen 31, 35-39 v.)

Edellisessä otteessa kuvatut kulttuurierot ja kielimuuri nousivat eniten esille haastavista asioista puhuttaessa. Kulttuurieroihin lukeutuivat muun muassa eri uskonnot, naisten asema ja erilainen aikakäsitys. Myös Viitasen (2016, 62-63) vapaaehtoisuutta maahanmuuttajien parissa käsittelevä tutkimus nostaa kulttuurierot ja ajan haasteita luoviksi tekijöiksi. Vaikka Viitasen tutkimus käsittää maahanmuuttajat sekä toimijoina että vastaanottavana osana, voidaan nämä tekijät ymmärtää universaaleina vapaaehtoistoiminnan tapahtuessa monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Kielimuuri koettiin suurimpana konkreettisena haasteena ja joskus jopa esteenä vapaaehtoisena toimimisessa. Kun yhteistä kieltä ei ole, on löydettävä muita tapoja kommunikoida.

”...minusta tuntuu, että vuonna 2015 ja siitä eteenpäin kaikki toimijat olivat yhtä paljon ymmällä tapahtuneesta ja miten pitäisi toimia. Vapaaehtoisille pitäisi mielestäni järjestää pakollinen kurssi näistä jaksamisasioista. Kun on kova halu auttaa, unohtaa helposti itsensä. Rajojen asettaminen itselle on tärkeää. Pitää saada myös tuki ja vahvistus sille, että minulla on lupa asettaa ne rajat ilman tunnetta, että laiminlyön tehtäväni.” (Nainen 9, 60-69 v.)

Edellä olevassa otteessa kuvataan vapaaehtoisuuden haasteita toiminnan nopean kasvun ja jaksamisen kautta. Vapaaehtoistoiminnan ja oman ajankäytön rajaaminen nousivat esiin haastavuutena ja oman jaksamisen pohtimisena. Ajankäytölliset ongelmat ovat nousseet monissa vapaaehtoisuutta tutkivissa teksteissä (Heininen 2020; Valkendorff & Laihiala 2020; Yeung 2002) esiin ennenkin ja sen kokeminen voidaan tulkita universaaliksi ongelmaksi. Vapaaehtoisuus tapahtuu henkilön omalla vapaa-ajalla, yleensä töiden ohessa. Tällöin vapaaehtoisuus kuormittaa vapaa-aikaa ja henkilön omaa jaksamista. Omien rajojen tunnistaminen oli haasteellista, kun suuri halu auttaa esti monia vapaaehtoisia omien rajojen tunnistamisessa. Tämä korostuu yllä olevasta otteesta, jossa toivotaan vapaaehtoisille pakollista kurssia jaksamiseen liittyvistä asioista. Haasteeksi osoittautui myös osaamattomuus kieltäytyä tehtävistä. Tämä koski niin vapaaehtoistehtävien vastaanottamista kuin turvapaikanhakijoiden henkilökohtaista auttamista.

”Perheen odotukset olivat ajoittain suuremmat kuin omat resurssit”

(Nainen 33, 50-59 v.)

”Henkisesti kuormittavaa olla ihmisten kanssa joilla on paljon tarpeita ja hätä”

(Nainen 29, 30- 34 v.)

Ylle nostetut otteet kuvaavat vapaaehtoisten resurssien ja turvapaikanhakijoiden tarpeiden yhteensovittamisen haasteita. Otteet nostavat esiin myös toiminnan henkisen kuormittavuuden. Näillä voidaan tarkoittaa toiminnan imua ja parempaa tutustumista autettaviin. Kun turvapaikanhakijoihin tutustuttiin henkilökohtaisella tasolla paremmin, auttamisesta tuli tiiviimpää ja koettiin, että turvapaikanhakijatkin osasivat vaatia enemmän ja olla avoimempia avun tarvitsijoita. Tutustumisen jälkeen myös turvapaikanhakijat odottivat toiminnalta ja uudelta vapaaehtoiselta enemmän. Toiminnan rajaamiseen toivottiin apua järjestön puolelta ja toimintaa ohjaavilta tahoilta. Osa vapaaehtoisista koki tarvitsevansa ohjausta siitä, että heillä on oikeus asettaa rajat toiminnalle. Tätä päätöstä ei välttämättä osattu

tehdä itse, koska avun tarvitsijoita oli niin paljon ja rajaamalla toimintaa kieltäisi laiminlöisi omia tehtäviään.

”Joskus on tuntunut, että haluaisin auttaa enemmän.”

(Nainen 24, 50-59 v.)

Edellä oleva ote kuvaa auttamisen halun suuruutta. Vapaaehtoisten halu auttaa nosti esiin avuttomuuden ja turhautuneisuuden tunnetta, kun koettiin, ettei voida auttaa niin paljon kuin haluttaisiin. Näillä tarkoitetaan toimijoiden rajallisuutta, mutta myös edellä kuvattua resurssien ja tarpeiden yhteensovittamisen vaikeutta.

”...olisin voinut osallistua enemmänkin, mikäli hommat eivät olisi olleet niin tarkasti kontrolloituja, strukturoituja ja tarkasti määriteltyjä.”

(Nainen 34, 50-59 v.)

Yllä oleva ote kuvaa vapaaehtoisen osallistumisen halua ja kokemusta liian kontrolloidusta toiminnasta. Vapaaehtoiset näkivät toiminnan osaltaan liian tarkasti määritellyksi ja säännöllistetyksi. Tällä tarkoitettiin vapaaehtoisuuden sääntöjä, jotka estävät esimerkiksi vapaaehtoisia muodostamasta syvempiä henkilökohtaisia ystävyyssuhteita turvapaikanhakijoiden kanssa. (Liite 2.) Vapaaehtoistoimintaa ohjaavat säännöt määrittävät ystävyyssuhteen rajoja sen osalta, että romanttisia suhteita ei saa muodostua. Sääntöjen puitteissa tätä kohtaa on voitu tulkita tilannekohtaisesti tai yleisesti työntekijöiden kertomana myös ystävyyssuhteiden muodostamiseen. Marika Parkkila (2022) SPR:n Oulun piiristä kommentoi vapaaehtoisen ja turvapaikanhakijan ystävystymistä veteen piirrettynä viivana. On tapauskohtaista, kuinka hyvin kukakin vapaaehtoinen kokee ystävystyvänsä turvapaikanhakijan kanssa. Sääntöjen tarkoituksena on nimenomaan turvata vapaaehtoisen jaksaminen ja yksityisyys. On tärkeää, että vapaaehtoinen tiedostaa toimintansa oikeudet, velvollisuudet ja rajat. Vapaaehtoisten tulisi toiminnan alkaessa käydä SPR:n koulutukset ja perehdytys, jossa nämä säännöt tulevat selväksi. (Parkkila 2022.)

Vapaaehtoiset kokivat kuitenkin muodostaneensa ystävyyssuhteita myös turvapaikanhakijoiden kanssa. Yllä mainitut toiminnan säännöt nähtiin ristiriitaisena. Kun toimintaan päästiin sisään ja tutustuttiin turvapaikanhakijoihin, olisi sääntöjen mukaan pitänyt vetäytyä toiminnasta sen tullessa liian läheiseksi. Tämä loi tunnetta liiallisesta kontrolloimisesta, kaavamaisuudesta sekä jäykästä toimintamallista.

Säännöt estivät myös vapaamman tiedon jaon työntekijöiden sekä vapaaehtoisten kesken. Tämä nousi esiin ongelmallisena, sillä tietyissä tilanteissa lisätietoja olisi toivottu ja jopa tarvittu, mutta vastaanottokeskuksen henkilökuntaa sitoo vaitiolovelvollisuus, joka estää mahdollisesti tarpeellistenkin tietojen jakamisen.

Toisaalta haastavuutta loi myös toiminnan kokeminen koordinoimattomana. Tällä tarkoitettiin vapaaehtoistoiminnan aloitusta ilman tukea ja itseohjautuvuuden olemusta. Tässä yhteydessä nähtiin, että alun ohjeistuksen jälkeen toiminta tuli aloittaa itsenäisesti ja siihen olisi tarvittu enemmän tukea ja ohjausta SPR:ltä. Vapaaehtoiset odottivat enemmän yhteistyötä myös vastaanottokeskuksen kanssa, jolloin toimintaan sisälle pääseminen olisi ollut helpompaa.

”Olisin kaivannut jämäkämpää toiminnan koordinointia, se jäi pitkälti vapaaehtoisille, joiden elämäntilanteet ja mahdollisuus osallistua vaihtelivat paljon.”

(Nainen 31, 35-39 v.)

Yllä oleva ote kuvaa vapaaehtoisuuden haastavuutta toiminnan koordinoinnin puutteena, mutta myös koordinoinnin vastuun jättämistä muiden vapaaehtoisten harteille. Toiminnan koordinointi ja vastuun jakaminen yhdessä muiden vapaaehtoisten kanssa oli haastavaa ja koettiin, että vapaaehtoistehtäviin syntyy niin sanottu nokitusjärjestelmä. Tällä nokitusjärjestelmällä tarkoitetaan vapaaehtoistehävien jakamista vapaaehtoisten työpanoksen mukaan tai muuten vapaaehtoisten kesken hallitsevan ”hierarkian” mukaan. Osa vapaaehtoisista koki ryhmään mukaan pääsemisessä haasteita. Tätä voi selittää osaltaan ajankäytön ongelmat, mutta myös vakiintuneet vapaaehtoisryhmät, joiden toimintaan mukaan

tuleminen vaati ohjeistusta ja kokemusta toiminnasta. Osa vapaaehtoisista koki jäävänsä ulkopuolelle myös tehtävien epätasa-arvoisen jakautumisen suhteen. Näitä tuloksia voi selittää toiminnan nopea kasvu ja puutteelliseksi koettu toimintaan sisäänajo järjestön puolelta. Vapaaehtoisten tarve ja halu auttaa yllätti vuonna 2015 varmasti kaikki osapuolet ja siihen reagoiminen ei kulkenut käsi kädessä tarpeen kanssa.

Kaiken kaikkiaan vapaaehtoistehtävät koettiin raskaiksi 28 % mielestä, 25 % mielestä vaihtelevasti, kun taas 47 % vastaajista ei kokeneet tehtäviään raskaiksi. He, jotka kokivat vapaaehtoistehtävät raskaiksi, kertoivat toiminnan olleen henkisesti kuormittavaa, resurssien olevan rajallisia ja koettiin, että tarvittava tuki ja purkumahdollisuus puuttui. Tässä yhteydessä toivottiin parityöskentelyä ja sitä kautta mahdollisuutta käsitellä vapaaehtoistehtäviä parin kanssa. Parityöskentelyä ja vertaistuen merkitystä käsitellään tarkemmin luvuissa 5.5. ja 5.6.

5.4. Avartava vapaaehtoisuus

”Raskasta mutta antoisaa. Paljon eettistä puntaroitavaa. Oppii uusia taitoja ja kulttuurien tuntemusta ja alkaa nähdä omaakin asemaa ja kulttuuria uudesta näkökulmasta. Maailma tuli luokseni.” (Nainen 29, 30-34 v.)

”Se on raskasta ja vähän vaikeaa, mutta tykkään siitä tosi paljon! Erilaisiin kulttuureihin tutustuminen ja erilaisen arjen näkeminen läheltä antaa minullekin tosi paljon.” (Nainen 21, 25-29 v.)

Edellä olevat otteet kuvaavat vapaaehtoisuuden moninaisuutta sekä avartavaa puolta. Kuten aikaisemmatkin otteet ovat kuvanneet, vapaaehtoisuus koetaan antoisana ja raskaana, mutta myös avartavana. Avartavalla vapaaehtoisuudella tarkoitetaan nimenomaan kulttuurillisia kohtaamisia ja tutustumista uusiin ihmisiin, eri kulttuureihin ja kieliin. Tätä toimintaa kuvattiin myös ennakkoluuloja karsivana ja väärin oletusten oikomisena. Vapaaehtoiset ovat oppineet

toiminnassaan turvapaikanhakijoiden parissa ihmisyydestä uutta, toiminta on koettu opettavaiseksi, silmiä avaavaksi sekä ymmärrystä lisääväksi.

”Omat ennakkoluulot karsiutuvat ja samalla oppii, että asioita, kuten kielitaitoa, ei voi pitää itsestään selvinä.” (Mies 8, 20-25 v.)

Yllä oleva ote kuvaa ennakkoluulojen karsiutumista ja uusien asioiden oppimista. Omat ennakkoluulot muuttuivat, kun vapaaehtoiset pääsivät lähietäisyydelle auttamaan turvapaikanhakijoita, ja näkivät maailman tilanteen eri kulmasta. Tätä kuvattiin myös kiinnostuksena maailman tilanteesta. Osaltaan sanottiin myös, että oma maailmankuva on muuttunut ja toiminnan kautta on saanut perspektiiviä myös omaan elämänkatsomukseen. Vaikka tämän tutkimuksen perusteella ei voi sanoa, että turvapaikanhakijat ovat esimerkiksi sotaa paossa, on sota noussut yhdeksi tekijäksi tässä tutkimuksessa. Vapaaehtoiset kuvasivat tätä huolen jakamisena, kun turvapaikanhakijan perhe oli vielä kotimaassaan. Tämän toisaalta koettiin kasvattavan myös empatiakykyä. Myötätunnolla mukana oleminen selittää vapaaehtoisten kokemaa kulttuurien avartavaa ja antoisaa puolta. Kun ihminen on todella läsnä, haluaa auttaa ja tehdä konkreettisesti jotain helpottaakseen toisen kärsimystä, on oltava kyky eläytyä toisen asemaan ja tarpeen vaatiessa myös muuttamaan omia ennakkoluuloja uuden tiedon varassa (Sjöroos 2010, 23-24). Tämän tuloksen perusteella voitaisiin sanoa, että myötätunto toimii yhtenä tärkeänä työkaluna vapaaehtoisilla turvapaikanhakijoiden parissa toimimisessa.

”Se on ollut hyvin antoisaa ja olen oppinut paljon arabikulttuurista ja islamin uskosta. Myös ennakkoluulot ja väärät oletukset ovat hävinneet. Vastaavasti olen ollut hämmästynyt ja hämmentynyt heidän kulttuuristaan ja esim. naisen asemasta siinä. Sen tajuminen on järkyttänyt ja raivostuttanut.”

(Nainen 9, 60- 69 v.)

Yllä oleva ote kuvaa avartavan vapaaehtoisuuden niin positiivista kuin hämmentävääkin puolta. Vaikka avartavaa vapaaehtoisuutta kuvattiin kulttuurillisesti rikastuttavana, koettiin tiedon lisääntymisen synnyttävän myös hämmennystä ja

kulttuurien eri arvoisuuksia. Vaikka vapaaehtoisuus on koettu raskaaksi ja vaikeaksi, on se myös antanut paljon. Se, että on päässyt näkemään toisen kulttuurin arkea, on avartanut vapaaehtoisten käsitystä kulttuurista ja luonut uusia oivalluksia. Arjen näkökulman kääntöpuoli on ollut kulttuurien eroavaisuuksien huomaa- minen. Koettiin, että toisissa kulttuureissa esimerkiksi naisen asema on täysin eri verrattuna Suomeen. Tämä nousi otteissa esiin hämmennyksen, järkytyksen ja raivostumisen tunteina. Myös aikakäsitykset tai ”sanoista tekoihin” toimintatavat ovat olleet törmäyskurssilla. Välillä havahduttiin myös siihen, kuinka vapaaehtois- takin voidaan ”käyttää hyväksi” auttajana. Kulttuurien törmäyskurssi on toiminut täten myös avartavana tekijänä, kun auttaja on oivaltanut jotain uutta.

Avartavaa vapaaehtoisuutta kuvattiin myös toiminnassa muodostuneiden ystä- vyyssuhteiden kautta. Ystäväystyminen turvapaikanhakijoihin loi varmuutta toimia maahanmuuttajien kanssa. Toimintaan osallistuminen auttoi myös ystäväysty- mään saman ajatusmaailman jakavien kanssa. Vapaaehtoisista tuli keskenään hyviä ystäviä, mikä avarsi kokemusmaailmaa myös vertaistuen merkityksessä. Tätä kuvattiin vapaaehtoisten luottamuksellisina ystäväyssuhteina, jotka mahdol- listivat vapaaehtoiskokemusten jakamisen keskenään.

5.5. Vapaaehtoisuuden synnyttämä myötätuntouupumus

”Joskus inhimillinen hätä koskettaa liikaa. Oma psyykinen hyvinvointi on tär- keää” (Nainen 19, 60-69 v.)

Yllä oleva ote nostaa esiin turvapaikanhakijoiden inhimillisen hädän, joka kosket- taa myös vapaaehtoisia. Vapaaehtoisten näkemykset myötätuntouupumisesta nousivat vastauksissa esiin moninaisin kuvauksin oman kokemuksen tai muissa tunnistetun myötätuntouupumisen kautta. Myötätuntouupuminen nähdään työpe- räisen stressin ja sekundäärin trauman yhdistävänä uupumistilana, joka koskee niin ammattiauttajia kuin vapaaehtoisiakin (Stamm 2010, 8-10). Kun vapaaehtoi- nen on jatkuvassa kosketuksessa traumatisoituneeseen henkilöön ja toimintaa

ohjaa myötätunto, on riskit uupumiselle suuret. Tämä riski tuli konkreettisesti esiin vapaaehtoisten kuvaamana. Uupumista kuvattiin myös haluna auttaa enemmän, liian suurina vaatimuksina, turvapaikanhakijoiden hädän ja kokemusten lähelle tulemisena, rajojen ja jaksaminen kautta sekä vertaistuen ja purkumahdollisuuksien puutteena. Myös Huhdankosken (2010) tutkimuksesta nousee esiin samoja piirteitä diakonisen yksilötyön kuormittavuudesta kuin vapaaehtoisilla toimiessa turvapaikanhakijoiden kanssa. Näitä tekijöitä ovat henkilökohtaiset, eettiset ja moraaliset tekijät työssä. (Huhdankoski 2010, 42.) Nämä piirteet tekevät näistä kohderyhmistä myötätuntouupumisen riskiryhmäläisiä.

Vastaajista 35 % kertoi kokeneensa myötätuntouupumusta (taulukko 7.) vapaaehtoistehtävissään turvapaikanhakijoiden parissa.

Taulukko 7. Vapaaehtoisten itsensä kokema myötätuntouupumus.

Myötätuntouupumus	n	Prosentti
Kyllä	14	35%
Ei	25	62,5%
En osaa sanoa	1	2,5%

Myötätuntouupumisen kokemisen kerrottiin johtuvan niin vapaaehtoistehtävien kovista vaatimuksista kuin omasta riittämättömyydestä. Turvapaikanhakijat koettiin vaikeiksi kohdattaviksi, heidän hätänsä ja vaikeat kokemukset aiheuttivat auttajissa surua ja riittämättömyyden tunnetta. Vapaaehtoistehtävät koettiin emotionaalisesti raskaiksi. Myös riittämättömyys nousi esiin, kun autettavien määrä ja tarpeet olivat suuremmat kuin apu, jota pystyi tarjoamaan.

”Haluaisin auttaa enemmän ja tunnen, että voisin pienellä vaivalla auttaa enemmän.” (Nainen 25, 50-59 v.)

”Jäin pohtimaan kuulemaani ja kokemaani. Olisi halunnut tehdä enemmän (esim jakaa omastani, tavarat) mutta rajat olivat tiukat. Turhauduin. Olin myös toisen

vapaaehtoistehtävän kautta saanut koulutusta myötätuntuupumiseen, joten tunteiden oireet. Jätin tehtävän.” (Nainen 27, 60-69 v.)

Edellä olevat otteet kuvaavat vapaaehtoisten halua auttaa enemmän. Osalla vapaaehtoisista halu auttaa oli suurempi kuin konkreettisesti toteutettu apu. Tätä kuvailtiin myös voimattomuutena, kun olisi haluttu tehdä enemmän. Osaltaan tätä selittää liian tiukat rajat, jotka nousivat esiin jo haastavan vapaaehtoisuuden kategoriassa. Näillä viitataan vapaaehtoisuutta ohjaaviin sääntöihin, jotka määrittävät vapaaehtoisuuden rajoja ja vapaaehtoisen roolia SPR:n toiminnassa (Liitteet 2, 3 & 4.). Esimerkiksi rahallisen avun antaminen on kielletty. Osa vapaaehtoisista olisi voinut auttaa taloudellisesti tai jakamalla omista tavaroistaan, mutta säännöt kieltävät sen. Näillä säännöillä viitataan Punaisen Ristin periaatteisiin, niemenomaan puolueettomuuteen ja tasapuolisuuteen. Tasapuolisuuden nimissä vapaaehtoinen ei voi tarjota yhdelle turvapaikanhakijalle tiettyjä etuja, koska toiminnan tulisi olla kaikille tasapuolista. Tällä tarkoitetaan siis kaikille tarjottavaa tasa-arvoista kohtelua ja se sitoo myös vapaaehtoisia.

”Turvapaikanhakijoiden haasteelliset kokemukset ja hätä tulivat joskus liian lähelle omaa psyykettä. Työnohjaus auttoi siinä että en kokenut liikaa myötätuntuupumista.” (Nainen 19, 60-69 v.)

Yllä oleva ote kuvaa työnohjauksen roolia myötätuntuupumista estävänä tekijänä. Vapaaehtoiset näkivät työnohjauksen ja mahdollisuudet turvallisiin keskustelutilaisuuksiin vertaistensa kanssa auttaneen liiallisen myötätunnon kanssa. Toisaalta esiin nousi myös työnohjauksen sekä vertaistuen tarve. Tätä ristiriitaista tulosta selittää osaltaan jokaisen vapaaehtoisen oma kokemuspohja ja näiden kokemusten ajoittuminen toiminnassa. Myös vastaajien maantieteelliset erot voivat antaa risteäviä tuloksia keskenään, koska vastaajat ovat kahdesta eri SPR:n piiristä ja useilta eri paikkakunnilta, joissa toiminta voi erota toisistaan huomattavasti.

”Yritin olla ystävällinen liian monelle ja otti liikaa vastuuta auttamisesta.”

(Nainen 29, 30-34 v.)

Kuten yllä oleva ote kuvaa, vastauksista kävi ilmi vapaaehtoisten korkea vastuuntunto ja pyrkimys auttaa mahdollisimman paljon. Myötätuntoa ja uupumisen tunnetta lisäsi vapaaehtoisten oman toiminnan kokeminen niin tärkeäksi, että se on pakko tehdä, koska ”jos en minä, niin ei kukaan muukaan”. Tätä voi selittää vapaaehtoisuuden hektisyys ja avun tarvitsijoiden kovat tarpeet. Kun koetaan, että ollaan läsnä, silloin voidaan auttaa ja jos tilanteessa ei ole muita, on parempi tarjota apu itse. Tätä pohdintaa tukee myös vapaaehtoisten kokema parityöskentelyn kaipuu ja tehtävien koordinoimisen vaikeus vapaaehtoisten keskuudessa. Myös liian kontrolloidun ja säännöstellyn vapaaehtoisuuden kuvauksissa hetkessä auttaminen nousi esiin.

Myötätuntouupumiseen liitetty jaksaminen nousee esille erityisen tärkeänä vapaaehtoistehtävissä, koska kyseessä on omalla vapaa-ajalla toteutettava tehtävä. Tämän takia jaksaminen on nostettu yhdeksi tärkeäksi osa-alueeksi kyselyssä. Oletettavasti ikäjakauman perusteella (taulukko 2, sivulla 32.) vapaaehtoisista suurin osa on työelämässä ja vapaaehtoisuutta toteutetaan omien töiden ohella. Vapaaehtoistehtävien määrän koki sopivaksi 62 % vastaajista, 33 % vaihtelevaksi ja 5 % ei sopivaksi. He, jotka vastasivat ei, kokivat, että tehtäviä oli liian vähän. Tämä viittaa yllä mainittuun haluun auttaa enemmän. He, jotka vastasivat vaihtelevasti, eivät päässeet antamaan perustelujaan kyselyssä. On kuitenkin huomioitava tämä 33 % joukko, joka kokee määrän vaihtelevasti sopivana.

Oman toiminnan rajaamisen vaikeus aiheutti suuria haasteita, joka näkyy vapaaehtoisten jaksamisessa. Vapaaehtoiset kokivat, etteivät osanneet rajata omaa toimintaansa tarpeeksi, jotta se ei olisi niin kuormittavaa. Viitanen (2016, 63) viittaa myös omassa tutkimuksessaan vapaaehtoisten tehtävien rajaamisen ongelmaan samoin perustein ja sen myötä vapaaehtoisen jaksaminen on ääri rajoilla. Heimo, Tapanila, Ojanpelto ja Heikkinen (2020) kertovat artikkelissaan vapaaehtoisesta vertaisohjaajuudesta ja sen uuvuttavuudesta. Heimo ym. puhuvat

uupumisesta rajojen asettamisen hankaluutena sekä liiallisen vastuun ottamisena. Vertaisohjaajia toimintaan ohjasi halu auttaa, mikä on myös tämän tutkimuksen yksi suurimmista toimintaan ohjaavista motiiveista. (Heimo ym. 2020, 297, 298.) Heimon ym. (2020) tutkimustuloksista ei vielä voi välttämättä vetää johtopäätöstä myötätuntouupumisesta, vaikka kuvailtu vertaisohjaajuus voisi täyttää termin kriteerit. Myötätuntouupumisen kohdalla on tärkeää, että myös vastaaja ymmärtää termin merkityksen ja pystyy näin sen tunnistamaan ja siihen samaistumaan.

Myötätuntouupumisen kokemukseen vaikuttivat haasteellisiksi koettujen kohtaamisten ja asioiden kuormittavuus, joka johti väsymykseen ja ahdistukseen. Näitä piirteitä vapaaehtoiset huomasivat myös muissa vapaaehtoisissa, kun 48,72 % vastaajista kertoi huomanneen muiden vapaaehtoisten kokeneen myötätuntouupumusta (taulukko 8.).

Taulukko 8. Vapaaehtoisten muissa vapaaehtoisissa havainnoitu myötätuntouupumus.

Muissa havaittu myötätuntouupumus	n	Prosentti
Kyllä	19	48,72%
Ei	20	51,28%

Vapaaehtoiset, jotka olivat kokeneet itsensä myötätuntouupuneiksi, vastasivat havainneensa myös muissa vapaaehtoisissa myötätuntouupumusta muita useammin (taulukko 9.). Ei myötätuntouupumusta itse kokeneista vastaajista 25 % vastasi huomanneensa muissa vapaaehtoisissa myötätuntouupumusta, kun taas itsensä myötätuntouupuneeksi kokeneista vapaaehtoisista 86 % tunnisti muissa myötätuntouupumuksen merkkejä.

Taulukko 9. Vapaaehtoisten muissa havainnoitu myötätuntouupumisen tunnistaminen oman myötätuntouupumisen mukaan.

	Itse myötätuntouupunut		Ei myötätuntouupunut		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
Muissa havaittu myötätuntouupumus					
Kyllä	12	85,71%	6	25%	18
Ei	2	14,29%	18	75%	20
Yhteensä	14		24		38

”Ystäväni oli eri tehtävien kuormittama, mutta ei osannut rajata vastaanottamiensa tehtävien määrää, sillä koki avuntarvitsijoiden tarpeen niin suurena ja häntä itseään velvoittavana.” (Nainen 20, 30-34 v.)

”Jotkut vapaaehtoiset menevät liian pitkälle mukaan turvapaikanhakijoiden elämään. Yrittävät auttaa liian paljon ja siksi uupuvat.” (Nainen 19, 60-69 v.)

Yllä olevat otteet kuvaavat vapaaehtoisen muissa havainnoimia myötätuntouupumista kuvaavia piirteitä. Vapaaehtoisten muissa vapaaehtoisissa havainnoitu myötätuntouupumus kuvailtiin eniten rajojen asettamisen vaikeutena. Koettiin, että tehtävien määrää ei osattu rajata sopivaksi, kannettiin taakkaa ja vastuuta vapaaehtoistehtävistä ja haluttiin auttaa vieläkin enemmän. Avun tarvitsijoita oli liikaa, joka kuormitti tehtävien paljouden muodossa. Tämä johti osaltaan myös liialliseen toimintaan omistautumiseen ja avun tarjoamiseen myös vapaaehtoistoiminnan ulkopuolella. Nämä huomiot korreloivat vapaaehtoisten itse koettuun myötätuntouupumukseen ja siihen johtaneisiin syihin. Uupuminen oli noussut esille myös vapaaehtoisten keskinäisissä keskusteluissa. Konkreettinen tarve puhua muiden vapaaehtoisten kanssa koettiin kertovan myötätuntouupumisesta.

Vapaaehtoisista itsensä myötätuntouupuneeksi luokitelleet vastaajat olivat olleet pitempään toiminnassa mukana kuin ei myötätuntouupuneet (taulukko 10.).

Myötätuntouupumusta kokeneista vastaajista 86 % oli ollut toiminnassa mukana 3 vuotta tai enemmän ja 14 % vastaajista oli ollut mukana 1-2 vuotta. Ei myötätuntouupuneet vastaajat olivat olleet selkeästi vähemmän aikaa toiminnassa mukana. Heistä 40 % oli ollut toiminnassa mukana 1-2 vuotta tai vähemmän, 32 % 3-5 vuotta, 8 % 6-9 vuotta ja 20 % yli 10 vuotta.

Taulukko 10. Vapaaehtoisuuden kesto Suomen Punaisessa Ristissä myötätuntouupuneisuuden mukaan.

Mukana toiminnassa	Itse myötätuntouupunut		Ei myötätuntouupunut		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
alle vuoden	0	0 %	5	20 %	5
1-2 vuotta	2	14,29 %	5	20 %	7
3-5 vuotta	7	50 %	8	32 %	15
6-9 vuotta	1	7,14 %	2	8 %	3
yli 10 vuotta	4	28,57 %	5	20 %	9
Yhteensä	14		25		39

Turvapaikan hakijoiden parissa toimimisen kesto vaikutti myös myötätuntouupumisen kokemiseen. Vastaukset jakaantuivat myötätuntouupuneiden ja ei myötätuntouupuneiden kohdalla selvästi niin, että myötätuntouupumusta kokeneet olivat toimineet turvapaikanhakijoiden parissa selvästi pitempään kuin ei myötätuntouupuneet (taulukko 11.).

Taulukko 11. Turvapaikanhakijoiden parissa toimimisen kesto myötätuntouupu-
neisuuden mukaan.

	Itse myötätuntouupunut		Ei myötätuntouupunut		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
Mukana toiminnassa turvapaikanhakijoiden parissa					
alle vuoden	1	7,14%	8	32%	9
1-2 vuotta	2	14,29%	6	24%	8
3-4 vuotta	7	50%	5	20%	12
5-6 vuotta	3	21,43%	2	8%	5
7-9 vuotta	0	0%	2	8%	2
yli 10 vuotta	1	7,14%	2	8%	3
Yhteensä	14		25		39

”Osa varsinkin pitempiaikaisista vapaaehtoisista on puhunut kokevansa suurta taakkaa ja vastuuta töidensä hoitamisessa. Myös autettavien/asiakkaiden elämään omistautuminen ja arjessa mukana oleminen on tuonut heille lisäsitoumuksia, joita he eivät aluksi osanneet odottaa.” (Nainen 40, 20-24 v.)

Yllä oleva ote ja taulukot 10. sekä 11. osoittavat pitkään mukana olleiden vapaaehtoisten omistautumista sekä vastuunkantoa vapaaehtoistehtävissään. Pitkään toiminnassa mukana oleminen ja toiminnalle omistautuminen synnyttivät myötätuntouupumusta. Pitkään mukana olleiden uupumista voi selittää osaltaan myös vuoden 2015 kasvanut avun tarve. Jo toiminnassa mukana olleiden vapaaehtoisten oli helppo jatkaa auttamista avun tarpeen kasvaessa. Myötätuntouupuneista vastaajista 72 % olivat olleet toiminnassa mukana turvapaikanhakijoiden parissa 3-6 vuotta. Tämä vastauspiikki selittynee vuoden 2015 pakolaisaallolla, josta kyselyn hetkellä oli kulunut noin 5 vuotta. Tämä tulos selittää osaltaan myötätuntouupumista toistuvana kriisien kohtaamisena, mikä voi synnyttää

sijaistraumatisoitumista, joka johtaa uupumiseen (Pohjolan-Pirhonen 2007, 187). Vastaajat, jotka eivät olleet kokeneet myötätuntouupumista olivat toimineet turvapaikanhakijoiden parissa selkeästi lyhyemmän ajan kuin myötätuntouupuneet. Heistä suurin osa oli ollut toiminnassa mukana 3-4 vuotta tai vähemmän.

Myötätuntouupumusta kokeneista selkeästi suurempi osa oli osallistunut myös muuhun monikulttuuriseen toimintaan Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoisena turvapaikanhakijoiden parissa toimimisen lisäksi (taulukko 12.).

Taulukko 12. Muuhun SPR:n monikulttuuriseen vapaaehtoistoimintaan osallistuminen myötätuntouupuneisuuden mukaan.

Muuhun monikulttuuriseen toimintaan osallistuminen	Itse myötätuntouupunut		Ei myötätuntouupunut		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
Kyllä, mihin:	9	69,23%	7	28%	16
En	4	30,77%	18	72%	22
Yhteensä	13		25		38

Taulukko 12. osoittaa vapaaehtoisuuden kuormittavuutta ja sitä, ettei omaa osallistumista osata rajata tarpeeksi. Vapaaehtoisuus koettiin kuitenkin molempien vastaajaryhmien kesken säännöllisesti mielekkäänä ja määrällisesti sopivana. Myötätuntouupuneiden tai ei myötätuntouupuneiden toiminnan kohdentumisessa ei noussut esiin suuria eroavaisuuksia.

Vastaajien myötätuntouupuneisuutta verrattaessa kyselystä nousi esiin kaksi vastausiltaan selkeästi toisistaan eroavaa aihetta: vapaaehtoisuuden kokeminen raskaaksi (taulukko 13.) ja vapaaehtoisuuteen saatu tuki (taulukko 14.).

Taulukko 13. Vapaaehtoistoiminnan kokeminen raskaana oman myötätuntouupumisen mukaan.

	Itse myötätuntouupunut		Ei myötätuntouupunut		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
Onko toiminta koettu raskaaksi					
Kyllä, miksi:	7	50 %	3	12 %	10
Ei	1	7,14 %	18	72 %	19
Vaihtelevasti	6	42,86 %	4	16 %	10
Yhteensä	14		25		39

Taulukko 14. Vapaaehtoisuuteen saatu tuki myötätuntouupuneisuuden mukaan.

	Itse myötätuntouupunut		Ei myötätuntouupunut		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	
Onko saatu tarpeeksi tukea					
Kyllä	9	64,29 %	22	88 %	31
Ei, miksi ei:	5	35,71 %	3	12 %	8
Yhteensä	14		25		39

Yllä oleva taulukko 13. osoittaa vapaaehtoisuuden kokemisen raskaaksi merkittävänä erona uupuneiden ja ei uupuneiden kohdalla. Myötätuntouupuneisuus ja vapaaehtoisuuden kokoeminen raskaaksi korreloivat vastauksissa toisiaan. Tämä ristiintaulukointi osoitti määrälliset erot myötätuntouupuneen ja ei-myötätuntouupuneen vapaaehtoisen kohdalla. Itse myötätuntouupumusta kokeneista vapaaehtoisista 50 % kokivat vapaaehtoistehtävät raskaina, 7,14 % ei raskaina ja 42,86 % vaihtelevasti raskaina. Ei myötätuntouupuneista vastaajista vain 12 % vastasivat kokeneensa vapaaehtoistehtävät raskaina, 72 % ei raskaina ja 16 % vaihtelevasti raskaina.

Taulukossa 14. myötätuntouupuneisuutta kokeneista vastaajista 35,71 % koki vapaaehtoisuuteen saadun tuen liian vähäiseksi. Sama luku ei

myötätuntouupuneiden kohdalla oli vain 12 %. Molemmista vastaajaryhmistä kuitenkin suurin osa koki, että ovat saaneet tarpeeksi tukea vapaaehtoistoiminnalleen. Tuen puuttuminen nosti esiin työnohjauksen ja vertaistuen tarvetta. Vertaiskeskustelut muiden vapaaehtoisten kanssa koettiin tärkeäksi saaduksi tueksi.

Työparityöskentelyllä olisi suuri ennaltaehkäisevä merkitys vapaaehtoisten myötätuntouupumisessa. Vapaaehtoistoiminta turvapaikanhakijoiden parissa on kokemuksellista ja yksilöllistä, siksi vertaistuen tärkeys nousee esiin myös tässä tutkimuksessa. Myötätuntouupumista Suomen tutkimuskartalle nostanut Leena Nissinen (2007, 2012) kirjoittaa myötätuntouupumisen uhasta, synnystä, hoidosta ja ennalta ehkäisystä. Myötätuntouupumisesta puhutaan ammattiauttajien näkökulmasta, mutta näitä voidaan hyvin rinnastaa vapaaehtoistoimintaan ja sieltä auttamisesta kumpuavaan myötätuntostressiin ja -uupumiseen. Yksi tärkeä nosto Nissisen teksteissä on vertaistuki. Tämän koetaan olevan hyvä työkalu myötätuntouupumisen ehkäisyyn ja hoitoon. (Nissinen 2007, 226-227.) Vertaistuki nousee myös yhdeksi tärkeäksi osa-alueeksi tämän tutkimuksen tuloksissa. Vertaistuen merkitystä ja sen puutetta korostetaan vapaaehtoisten keskuudessa.

5.6. Tyytyväisyys ja kehittämiskohteet

”Mielenkiintoisena, tarpeellisena, saan siitä itse paljon. Se antaa minulle eväitä KASVAA IHMISENÄ, kohdata erilaisuutta ja erilaisia kulttuureja. Olen saanut kokea aitoa kiitosta ja arvostusta. Vastaanottokeskus on antanut tukea ja siellä on saanut kuulla ja oppia muiden vapaaehtoisten tilanteista tukiperheissä. Valitettavasti olen joutunut kohtaamaan rasistista suhtautumista turvapaikanhakijoita kohtaan. On ollut mahdollisuus yrittää kääntää positiivisuuden puolelle. Todella rikas kokemus ja tietenkin myös voimia vieväkin. He tarvitsevat meitä ja me voimme auttaa!” (Nainen 22, 70-90 v.)

Edellä oleva ote kuvaa vapaaehtoisuuden moninaisuutta rikastuttavana, kasvattavana ja tarpeellisena, mutta myös voimia vievänä toimintana.

Vapaaehtoisuuden tyytyväisyyttä ja kehittämistä käsittelevissä kysymyksissä kysyttiin vapaaehtoisuuden tuomaa hyötyä turvapaikanhakijoille ja vastaajille itselleen. Selvitettiin mikä vapaaehtoisuudessa on parasta ja ollaanko toimintaan tyytyväisiä. Lisäksi kysyttiin, miten monikulttuurista vapaaehtoistoimintaa kehitettäisiin sekä mihin toimintaan haluttaisiin jatkossa osallistua.

Vapaaehtoistoiminnan koettiin tuovan turvapaikanhakijoille suurta hyötyä muun muassa kielen oppimiseen ja kotoutumiseen. Turvapaikanhakijoiden arveltiin saavan todellisia suomalaisia ystäviä vapaaehtoisista, oppivan suomalaisesta yhteiskunnasta ja suomen kieltä vapaaehtoisten kautta. Vastaajat kokivat jakavansa turvapaikanhakijoille informaatiota suomesta, antavansa henkistä tukea ja auttavan kotoutumisessa. Monissa vastauksissa nousi esiin vapaaehtoisuuden tuovan turvapaikanhakijoille uutta ajateltavaan arkeen oman turvapaikkaprosessin lisäksi. Kuvailtiin, että turvapaikanhakijat kokivat vapaaehtoisten järjestämän toiminnan olevan ”paras päivä viikossa”. Toiminnan koettiin varjelevan turvapaikanhakijoiden mielenterveyttä ja auttamaan pysymään elämässä kiinni.

Parasta vapaaehtoistoiminnassa kerrottiin olevan auttamisen konkreettisuus, ihmisten kohtaaminen, toiminnan merkityksellisyys, turvapaikanhakijoiden kiitollisuus, vapaaehtoisuus sekä molemminpuolinen hyvä mieli. Suurin osa vapaaehtoisista kertoivat olevansa tyytyväisiä toimintaan. Muutosta toivottiin toiminnan koordinointiin, toivottiin lisää vapaaehtoisten yhteisiä tapaamisia, aikaisempaa tiedottamista, jotta omat aikataulut olisivat sovittavissa toimintojen mukaan sekä enemmän yhteistyötä niin SPR:n kuin vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa. Toiminnan koordinoinnin toivottiin olevan enemmän SPR:n työntekijän johtoista, kun nyt koettiin sen jääneen vapaaehtoisten harteille. Samaten vapaaehtoiset toivoivat enemmän yhteisiä tapaamisia, joissa olisi mukana myös SPR:n työntekijä. Monessa vastauksessa toivottiin myös vapaaehtoisten omien vahvuuksien esiin tuomista ja tehtävien jakoa niiden mukaan. Lisää tukea toivottiin myös ristiriitatilanteisiin ja tilanteisiin, joissa vapaaehtoisten oikeuksia on rikottu. Tätä vastausta ei kuitenkaan ollut avattu enempää, joten esimerkkiä ristiriitatilanteista tai vapaaehtoisen oikeuksien rikkomisesta ei ole.

Vapaaehtoisten tarve vertaistuelle nousi esiin vastauksissa tasaisesti, mutta etenkin myötätuntouupumusta tai rajaamista ja jaksamista käsittelevissä vastauksissa. Vapaaehtoiset nimesivät vertaiskeskustelut yhdeksi tärkeäksi voimavaraksi toiminnassaan. Tässä yhteydessä nähtiin, ettei tukea saa tarpeeksi ja sen toivottaisiin olevan nimenomaan ryhmätapaamisia, niin ohjattuja kuin avoimia, muiden vapaaehtoisten kesken. Olisi tärkeää saada järjestettyä yhteistä aikaa vapaaehtoisille, jonka aikana he saisivat turvallisesti käydä läpi toimintansa sisältöä, ilman, että pelätään vaitiolovelvollisuuksien ylittyvän.

”Nykyinen tuki on ollut itselleni riittävää, mutta joudun tukemaan myös toisia vapaaehtoisia ja siihen voisi olla jonkinlaista mentorikoulutusta.”

(Nainen 19, 60-69 v.)

”Vanhemmat ja kokeneemmat ovat sanoneet, mikä on tärkeintä: kohdatuksi tuleminen ja rauha. He ovat myönteisellä asenteellaan näyttäneet esimerkkiä.”

(Mies 4, 50-59 v.)

Edellä olevat otteet kuvaavat vapaaehtoisten saadun tuen olevan vapaaehtoislähtöistä. Vastauksissa selvisi useiden vapaaehtoisten toimivan ohjaavassa roolissa oman pitkän kokemuksen vuoksi. Vastauksissa nousi esiin myös vahva luotto pitempään mukana olleilta saatuun tukeen ja ohjeistukseen. Näissä vastauksissa korostui vertaistoiminnan tarve, mutta myös tarve ”mentorikoulutukselle”. Vertaistuki nähtiin tärkeänä työkaluna vapaaehtoistoiminnassa. Nylund (2005, 195) kirjoittaa vertaistuen merkityksestä ja ihmisen tarpeesta saada jakaa omia kokemuksiaan samankaltaisessa tilanteessa olevien kanssa. Tässä tuen merkitys korostuu siinä, ettei tukea aina voi saada lähiverkoston kautta, varsinkin vaitiolovelvollisuuden piirissä olevista tehtävistä.

Vapaaehtoistoimintaan saatua tukea kuvailtiin eniten nimenomaan muilta vapaaehtoisilta saaduksi vertaistueksi. Lisäksi muuta saatua tukea olivat työntekijöiden säännöllisesti järjestämät yhteiset keskustelutilaisuudet, koulutukset ja kurssit,

työnohjaus, kysyttäessä saatu tuki, vastaanottokeskuksen henkilökunnalta saatu tuki sekä muilta vapaaehtoisilta tullut tuki ja ohjaus. Monissa vastauksissa nousi esiin työntekijöiltä saadun tuen vähyys ja vain tarvittaessa tai kysyttäessä saatu tuki sekä yhteistyön riittämättömyys.

Työnohjaus ja sen tarve nousivat tuloksissa esiin ristiriitaisesti. Osa vastaajista koki, että on saanut työnohjausta ja osa taas koki, ettei sitä joko ole ollut ollenkaan tai sitä on ollut liian vähän. Tätä selittänee osittain se, että vastaajat koostuvat kahden eri piirin vapaaehtoisista ja he ovat useilta eri paikkakunnilta. Tässä tapauksessa, kun vastaajat ovat anonyymeja, ei pystytä selvittämään kohdentuuko tämä jollekin tietylle alueelle tai paikkakunnalle. Kuitenkin vastauksista kävi ilmi se, että työnohjausta ja vertaiskeskusteluja tarvittaisiin säännöllisesti.

”Avaavaa, joskus ahdistavaa. Olisi hyvä tehdä työtä parin kanssa jotta voisi purkaa luottamuksella tunteita. Työnohjausta kaipaisi.” (Nainen 27, 60-69 v.)

Yllä oleva ote kuvaa parityöskentelyn ja työnohjauksen tarvetta. Näistä tuloksista sekä jo mainituista myötätuntouupumista käsittelevistä tutkimuksista (Huhdankoski 2010; Lonka 2018; Nironen 2011) selvinneen työnhallinnan, työparityöskentelyn, vertaistuen ja riittämättömyyden tunteen merkitys myötätuntouupumisen riskille. Koettiin, että työn riittävä hallinta kuten se, että työn voi suunnitella ja aikatauluttaa itse, auttaa ennaltaehkäisemään uupumista. Vertaistuen ja työparityöskentelyn tärkeyttä ei voi korostaa tarpeeksi näiden tulosten perusteella. (Huhdankoski 2010; Lonka 2018; Nironen 2011.) Esimerkiksi Lonkan (2018) tutkimuksessa työparityöskentely nähtiin yhtenä vahvuutena ja jaksamisen helpottamiseksi. Tässä tutkimuksessa työparityöskentelyn merkitys nostettiin esille useaan otteeseen sen toivomisen ja puutteen esiin nostamiseksi. Vapaaehtoiset kokivat, että työparityöskentelyllä saataisiin vertaistukea heti siinä hetkessä, kun sen tarpeellisuus todetaan, sekä saataisiin jaettua tehtävää niin, ettei yksin kuormitu liikaa.

Vapaaehtoisista 77 % koki saaneensa tarpeeksi tukea vapaaehtoistehtäviinsä, kun taas 23 % koki saaneensa liian vähän tukea. Liian vähän tukea saaneet perustelivat vastauksensa tiedottamisen vähyydellä, liian tiukoilla säännöillä, jotka estävät tuen saamisen, peruuntuneilla tukitapaamisilla, omilla aikataulaongelmissa ja sillä, että organisaation toiminta ei ole tarpeeksi avointa. Vastauksissa oli myös kerrottu, että tukea ei ole saatu tarpeeksi ja sitä on luvattu, mutta ei toteutettu. Tuen saannin estymisellä liian tiukkojen sääntöjen vuoksi tarkoitettiin, että tukea saa vain käytännön asioissa, kun sitä tarvittaisiin yksilötasolla ja turvapainehakijoita koskevissa asioissa. Juuri nämä asiat kuuluvat vastaanottokeskuksen henkilökunnan vaitiolovelvollisuuden piiriin ja se tiedostettiin myös vapaaehtoisten puolesta. Tämä voi viitata siihen, miksi organisaation toimintaa ei ole koettu tarpeeksi avoimeksi.

Vapaaehtoisilta kysyttäessä toivottuja tukimuotoja olivat vertaistuki ja keskustelu yhdessä muiden vapaaehtoisten kanssa, koulutusta eri kulttuureista ja uskonnoista, lisäkoulutusta rajoista ja omasta jaksamisesta, pelisääntöjen kertaamista, henkilökohtaista perehdyttämistä vapaaehtoistehtäviin, parityöskentely, mentori-koulutus tukea antaville vapaaehtoisille ja koordinoitumpi yhteistyö eri toimijoiden välillä. Vertaistuen tärkeys nousi esiin tässäkin yhteydessä ja siihen toivottiin nykyistä enemmän ja ohjattuna. Parityöskentelyllä tarkoitettiin vapaaehtoisten toimimista pareittain, jolloin kokeneempi vapaaehtoinen saisi pariin uuden vapaaehtoisen. Mentori-koulutuksella tarkoitettiin tukea ja ohjausta muille vapaaehtoisille antavan vapaaehtoisen kouluttamista mentoriksi. Tässä vastaaja koki jo toimivansa mentorina, mutta tarvitsevänsä siinä toimimiseen lisää tukea ja ohjeistusta. Toivottiin myös kaikille vapaaehtoisille pakollista koulutusta jaksamisesta. Tämä antaisi tukea ja vahvistuksen vapaaehtoiselle siitä, että on lupa asettaa vapaaehtoistoiminnalleen rajat ilman, että tulee tunne tehtävien laiminlyönistä. Lisäksi toivottiin avoimempaa ja koordinoitumpaa yhteistyötä muun muassa vastaanottokeskuksen kanssa. Tämä kävi ilmi monessa vastauksessa ja niissä toivottiin luottamusta ja tietojen jakamista vastaanottokeskuksesta vapaaehtoisille.

Monikulttuurisen vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi nousi esiin monia erilaisia vapaaehtoisten toivomia kehittämiskohteita. SPR:n osallistuminen ja parempi kontrollointi vapaaehtoiisiin nousivat esiin myös tässä yhteydessä. SPR:n osallistumisella tarkoitettiin SPR:n työntekijän osallistumista vapaaehtoistoimintaan tai olevan entistä tietoisempi vapaaehtoisten tilanteista. Vastauksissa puhuttiin yleisesti joko työntekijöistä tai SPR:stä, joka voidaan nähdä tarkoittavan tässä tilanteessa myös vastaanottokeskusta ja sen työntekijöitä. Paremmalla kontrollilla viitattiin muun muassa vapaaehtoisten jaksamisen seurantaan. Tässä tarkoitettiin, myös vapaaehtoisten tehtävien seuranta muun muassa vapaaehtoistoiminnan aloituksen jälkeen. Vapaaehtoisia mietitytti, onko SPR kiinnostunut vapaaehtoisen etenemisestä tai toiminnan toimivuudesta enää sen jälkeen, kun vapaaehtoinen on saatu aloittamaan tehtävät. Toisaalta vastauksissa ihmeteltiin myös liikaa kontrollia ja liian tiukkoja sääntöjä, jotka estävät vapaaehtoisia toteuttamasta ideoimiaan toimintoja. Tässä yhteydessä tarkoitettiin tasavertaisuuden sääntöä, joka pohjautuu SPR tasapuolisuuden periaatteeseen. Sen perusteella vapaaehtoisen ideoiman toiminnan eteenpäin vieminen oli keskeytetty, koska sitä ei olisi voitu tarjota tasapuolisesti kaikille vastaanottokeskuksen asukkaille.

Vapaaehtoisena toimimista kuvailtiin yksinäiseksi ja toivottiin yhdessä tekemistä niin vapaaehtoisten kuin muiden toimijoiden kesken. Erityisesti toivottiin maahanmuuttajia mukaan toiminnan suunnittelemiseen. Nykyisessä vapaaehtoistoiminnassa kehitettäisiin omatoimisuutta, aktiivisuutta ja itsetekemistä vahvistavia yhteistoimintoja maahanmuuttajien kanssa. Vapaaehtoisten mukaan tekemisen ja toimimisen kautta löytyy helpommin yhteinen tapa kommunikoida maahanmuuttajien kanssa. Monikulttuuriseen vapaaehtoistoimintaan toivottiin enemmän suunnitelmallisuutta. Samalla toivottiin yhteistyötä eri osastojen välillä, jotta vapaaehtoistoiminta olisi mahdollisimman helppoa. Monikulttuurisuustoimintaa ehdotettiin myös yhdistettäväksi ystävätoimintaan, sillä nähtiin, että toiminta on samaa molemmissa.

”Pyrimme saamaan osastoomme mukaan nuoria ja olen ollut nuorten ... tilaisuuksista kertomassa SPR:n toiminnasta ja yksi nuori on nyt hallituksessa. ...

Vapaaehtoiset ovat jo vanhoja, kuten minäkin, NYT SPR.N ON panostettava nuoriin!” (Nainen 22, 70-90 v.)

Yllä oleva ote kuvaa vapaaehtoisten ikäjakauman aiheuttamaa huolta toiminnan jatkuvuudesta. Nuorten toimijoiden mukaan saamisen koettiin tärkeäksi vapaaehtoisten näkökulmasta. Uusien tekijöiden ja vapaaehtoisten tarpeen lisäksi varallisuus ja koulutusten tärkeys nousivat esille vastauksissa. Myös Yeungin tutkimuksessa nostettiin esiin vapaaehtoisten rekrytoinnin tärkeys ja nuoriin panostus (2002, 63-65). Lisäksi vastaksissa toivottiin, että vapaaehtoistoiminnasta ja sen olemassa olevista toimintamuodoista saisi mahdollisimman nopeasti hyvän yleiskuvan, jotta toimintaan voisi tulla mukaan, kun itselle sopii. Tämä koettiin tärkeäksi, jotta uudet vapaaehtoiset tuntisivat olevansa tervetulleita toimintaan mukaan, vaikka eivät pystyisi heti sitoutumaan säännölliseen toimintaan.

Turvapaikanhakijoiden parissa toimineista vapaaehtoisista kaikki, yhtä vastaaja lukuun ottamatta, suosittelisi Punaisen Ristin vapaaehtoistoimintaa ystävilleen. Hän, joka vastasi ei, perusteli vastaustaan nykytilanteen tietämättömyydellään ja sillä, että kuuleman mukaan tehtäviä kertyy liikaa yhdelle vapaaehtoiselle. Kyselyn lopuksi vapaaehtoiset saivat vapaasti kertoa ajatuksiaan aiheesta. Kyselyä kiitettiin, koska koettiin, että aihe on tärkeä ja tätä toimintaa on hyvä kehittää. Kyselyn koettiin myös auttavan vapaaehtoisen omaa arviointia ja hahmottamista vapaaehtoistehtävästään. Monet kertoivat toiminnan olleen mielenkiintoista, antoisaa ja tärkeää työtä ihmiseltä ihmiselle. Ryhmään kuuluminen ja itsensä tarpeelliseksi kokeminen koettiin tärkeäksi ja toiminnan kerrottiin myös ehkäisevän yksinäisyyttä tai sen tunnetta. Lopuksi esiin nostettiin vielä järjestön hallinnon näkemys, osaaminen ja rooli, sen muistutettiin olevan muutakin kuin resurssien rekrytointia, kun saadaan ihminen ilmaiseksi tuomaan toimintaan aikaansa ja osaamistaan. Tässä mietittiin, mitä järjestö tarjoaa henkilölle vastineeksi, jotta vapaaehtoisten rivit eivät harventuisi.

6. Yhteenveto ja pohdinta

Vapaaehtoisuutta kuvailtiin monin eri tyylein ja vapaaehtoisten näkemykset toiminnasta ja sen annista tulivat esiin moninaisin kuvauksin. Vapaaehtoisia ohjaa kova halu auttaa ja se on yksi suurimmista tekijöistä, joka vaikuttaa vapaaehtoisena toimimiseen ja siihen hakeutumiseen. Vapaaehtoisuutta kuvattiin pääasiassa antoisaksi, merkitykselliseksi ja voimaannuttavaksi toiminnaksi. Tämä kuvasi antoisaa vapaaehtoisuutta. Toimintaa kuvailtiin myös avartavaksi ja omia ennakkoluuloja murskaavaksi. Turvapaikanhakijoita haluttiin kotouttaa ja auttaa omalla toiminnallaan olemaan osa suomalaista yhteiskuntaa. Samalla kuitenkin opittiin vapaaehtoisena toimimisen lomassa paljon toisista kulttuureista, ihmisten tavoista toimia ja omasta maailmankatsomuksesta. Tämä kuvasi avartavaa puolta vapaaehtoisuudesta.

Vapaaehtoisuus turvapaikanhakijoiden parissa nähtiin myös haastavana, väsyttävänä ja kulttuurillisten yhteentörmäysten ja kielimuurin vaikeuttamana toimintana. Haastava vapaaehtoisuus kuvattiin myös liian kontrolloituna toimintana, mutta toisaalta myös liian vähän ohjeistettuna. Haastavuuden lisäksi vapaaehtoisuudesta turvapaikanhakijoiden parissa syntyi uupumuksen tunnetta, joka tarkemmin kuvaa myötätuntouupumusta. Myötätuntouupuneet vapaaehtoiset kokivat toiminnan emotionaalisesti raskaaksi, jossa jaksaminen oli koetuksella ja rajojen asettaminen toiminnalle haasteellista. Tätä kategoriaa kuvaa myös muiden vapaaehtoisten toisissa vapaaehtoisissa tunnistama myötätuntouupuneisuus. Vapaaehtoiset näkemys toiminnasta turvapaikanhakijoiden parissa on pääsääntöisesti myönteinen ja toimintaa kuvataan mielekkääksi. Toiminnan parissa on myös viihdytty pitkään, mutta toiminnassa nähdään kehittämistarpeita.

Myötätuntouupumus on käsitteenä jokseenkin vieras, mutta tällaisena maailman hetkenä ajankohtainen. Jokainen meistä haluaa auttaa ja kokee myötätuntoa sodassa oleviin. Halu auttaa voi muuttua niin suureksi, ettei enää tunnisteta omaa rajallisuutta ja sitä, että auttaminen muuttuu uurastamiseksi, mikä johtaa uupumiseen. Vuonna 2020 keräämäni aineiston vastaajista 35 prosenttia kertoi

kokeneensa vapaaehtoisuudessaan myötätuntouupumusta toimiessaan turvapaikanhakijoiden parissa. Vielä suurempi osa vastaajista arvioi tunnistaneensa muissa vapaaehtoisissa myötätuntouupumuksen merkkejä. Koettua ja tunnistettua myötätuntouupumusta kuvattiin muun muassa sotaan ja pakolaisuuteen liittyvien asioiden pyörimisenä mielessä, epätoivon ja riittämättömyyden tunteena. Koettiin, että oma jaksaminen ei riittänyt enää kaiken auttamisen halun ja riittämättömyyden tunteen jälkeen. Auttamisesta nautittiin ja vilpittömästi haluttiin tehdä jotain, mikä konkreettisesti auttaisi turvapaikanhakijoita, mutta pitkän turvapaikkaprosessin koettiin uuvuttavan niin turvapaikanhakijat kuin auttajatkin.

Ajallisesti turvapaikkaprosessi on normaalisti lyhyempi kuin nyt vuoden 2015 jälkeisen pakolaisaallon aikana. Vapaaehtoiset ovat siis kyselyhetkellä vieläkin mahdollisesti tekemisissä pakolaisaallon aikana tulleiden turvapaikanhakijoiden kanssa. Tässä tulee huomioida pitkän ajan vaikutus turvapaikanhakijoihin sekä heidän kanssaan toimiviin vapaaehtoisiin. Minkälaista on olla turvapaikanhakija ja odottaa päätöstä turvapaikasta ja oleskeluluvasta monta vuotta tietämättä huomisesta? Minkälaista on olla se auttaja, joka kokee suurta empatiaa turvapaikanhakijaa kohtaan ja katsoo vierestä vuosien epätietoisuutta tulevasta?

Vuonna 2022 uutisoitiin kansalaisaloitteesta, jossa haluttiin Suomessa pitkään asuneille turvapaikanhakijoille oleskeluluvat sopimattoman pitkän turvapaikkaprosessin ja odotusajan perusteella. Kansalaisaloite koski ennen vuotta 2017 tulleita turvapaikanhakijoita. Käytännössä nämä turvapaikanhakijat olivat olleet Suomessa jo kohta 5 vuotta. Tämä toiminta on konkreettista sivusta seuraavien empatiaa ja myötätuntoa, joka luo tarvetta toimia ja nostaa esiin myös turvapaikanhakijoiden pitkittyneiden prosessien vaikutukset.

Tämä tutkimus tuotti tietoa vapaaehtoisilta turvapaikanhakijoiden parissa toimimisesta ja vapaaehtoisuudesta monikulttuurisessa toimintakentässä. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, miten vapaaehtoiset kokivat vapaaehtoisuuden turvapaikanhakijoiden parissa ja mitä sen nykytilanteesta voitaisiin oppia ja mahdollisesti parantaa järjestön näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset ovat osaltaan

hieman ristiriidassa keskenään ja niiden perusteella toimintaa on vaikea ja osaltaan jopa mahdotonta muuttaa. Tulosten perusteella toiminnan sääntöjä olisi syytä terävöittää ja perustella osallistujille paremmin. Lisäksi koulutuksiin ja toiminnan suunnitteluun tulisi ottaa sekä vapaaehtoiset että toiminnan kohderyhmä, maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat, mukaan. Toivon, että kyselyn tulokset avaavat vapaaehtoistoimintaa vapaaehtoisten näkökulmasta ja jollakin tasolla auttaisi kehittämään toimintaa niin, että se olisi palvelisi mahdollisimman laajasti niin kohderyhmää, vapaaehtoisia kuin itse järjestöäkin.

Tämän kyselyn tuloksista kävi ilmi niin vapaaehtoisten huolet kuin kiitoksetkin. Vapaaehtoisuus koettiin antoisana, mutta myös haastavana. Kyselyn tulokset nostivat esiin huolen vapaaehtoisten jaksamisesta ja siitä, miten sitä tulisi jatkossa seurata. Vastauksissa oli yllättävän laajasti ja monessa eri kysymyksessä mainittu vapaaehtoistoiminnan rajat ja vapaaehtoisen oma jaksaminen. Tämä nousi esiin jopa muiden vapaaehtoisten huolena toisista vapaaehtoisista. Jaksamisesta toivottiin jopa kaikille vapaaehtoisille pakollista kurssia. Tätä aihetta olisi siis hyvä korostaa tai siihen olisi hyvä panostaa jatkossa enemmän niin järjestön kuin itse vapaaehtoistenkin. Tässä yhteydessä voisin nostaa esille tuloksissa monesti mainitun kontrollin. Vastauksissa toivottiin vähemmän kontrolloitua ja vapaampaa toimintaa, mutta toisaalta toivottiin myös koordinoitumpaa toimintaa. Nämä asiat yhdistävät toiminnan rajaamista melko hyvin, koska kun toiminta on hyvin koordinoitu ja tavoitteet ja toimintamallit ovat kaikille selkeät, voivat vapaaehtoisetkin toimia vapaammin selkeiden ja rajattujen toimintamallien puitteissa. Tällöin on myös helpompi seurata omaa jaksamista toiminnassa, kun osataan rajata toiminta oikeassa kohtaa niin, ettei oma jaksaminen tai vapaaehtoisuuden rajat ylity.

Kyselyn tulosten ristiriitaisuuden yhtenä vaikuttavana tekijänä on varmasti syksyn 2015 pakolaisaalto ja sen aikana tulleen vapaaehtoisuuden tarpeen nousu ja nopea toteutus. Toimintaa laajennettiin ryminällä syksyn 2015 jälkeen ja monet tähän kyselyyn vastanneista olivatkin aloittaneet vapaaehtoisena toimimisen nimenomaan tuon ajankohdan jälkeen. Aika on ollut hektistä ja toimintaa on pyritty

toteuttamaan sen hetkisten tietojen ja taitojen mukaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä kyselyn tuloksissa heijastuu syksyn 2015 vaikutus vapaaehtoistointaan. Tässä on myös hyvä ottaa huomioon se, että kysely on toteutettu kahden piirin sisällä ja monella eri paikkakunnalla, joiden turvapaikanhakijatilanteet ovat eronneet toisistaan suurestikin.

Tuen saaminen vapaaehtoistehtävissä varsinkin turvapaikanhakijoiden parissa toimimisessa on erittäin tärkeää ja järjestön tulisi olla ensisijainen tukea antava tai tuen pariin ohjaava toimija. Kyselystä kuitenkin kävi ilmi, että vapaaehtoiset kokevat saaneensa eniten tukea toisilta vapaaehtoisilta. Tämä oli mielestäni tämän kyselyn yksi suurimmista tuloksista. Vapaaehtoiset tarvitsevat tukea ja ohjeistusta vapaaehtoistehtäviinsä ja sitä varmasti saa helpoiten toisilta vapaaehtoisilta ja koettiin, että järjestön antama tuki jää vähäisemmäksi. Olisi tietenkin kaikille osapuolille suotuisampaa, kun tuki ja ohjaus tulisi nimenomaan järjestöltä. On ehkä kiinnitettävä enemmän huomiota siihen, miten tukea markkinoidaan vapaaehtoisille ja miten sen saaminen järjestön kautta olisi mahdollisimman matalan kynnyksen takana. Tulosten perusteella olisi jatkossa hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten tukea annetaan vapaaehtoisten kesken ja voidaanko vapaaehtoisia kouluttaa antamaan tukea toisilleen. Olisiko esimerkiksi tuloksissa esiin noussut mentorikoulutus hyvä ratkaisu tähän? Lisäksi olisi hyvä pohtia, miten yhteistyö ja tiedon jakaminen vapaaehtoisten ja vastaanottokeskusten kanssa saataisiin vielä avoimemmaksi rikkomatta vaitiolovelvollisuuksia ja turvapaikanhakijoiden yksityisyyttä.

Myötätuntouupumisesta kertovat tulokset on hyvä ottaa vakavasti ja miettiä, miten myötätuntouupumusta voitaisiin vähentää tai miten sen syntymistä voitaisiin estää. Itse uupumiseen vaikuttavat varmasti kokonaisvaltaisesti niin vapaaehtoisen oma henkilökohtainen elämä, kokemuspohja, vapaaehtoisuuden sisältö kuin määräkin. Ongelma myötätuntouupumisen kanssa on moniulotteinen eikä pelkästään järjestön kautta ratkaistavissa, mutta sen tiedostaminen ja siitä puhuminen vapaaehtoisten kesken voivat olla ensiaskeleita uupumisen

ennaltaehkäisyyn. Onkin tärkeää, että tämän tutkimuksen tulokset myötätuntouppumisesta nostettaisiin esiin, jotta niihin voitaisiin puuttua ennaltaehkäisevästi.

Tässä tutkimuksessa ei ole otettu mukaan myötätuntotyytyväisyys-termiä. Tämän termin huomioiminen jo aineistonkeruun aikana olisi varmasti antanut jonkin verran kaikupohjaa myötätuntouppumuksen käsittelylle vastaajien keskuudessa. Tässä tutkimuksessa myötätuntouppumus nousi oman kokemuspohjani vuoksi esiin osaksi kyselyä ja vastausten kautta yhdeksi pääteemaksi. Myötätuntotyytyväisyys-termin puuttumisen vaikutusta aineistonkeruusta ja tästä tutkimuksesta on hankala määrittää, sillä tuloksista kuitenkin huokuu yleinen tyytyväisyys toimintaan. Tämä tyytyväisyys olisi voitu määritellä myötätuntotyytyväisyydeksi termin ollessa esillä oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa.

Kyselyn tuloksista jäi kuitenkin pääasiassa positiivinen mielikuva vapaaehtoisuudesta turvapaikanhakijoiden parissa. Vapaaehtoisuuteen oli hakeuduttu omien mielenkiintojen ohjaamana ja halu auttaa nousi yhdeksi yksittäiseksi suureksi tekijäksi toimintaan hakeuduttaessa. Toiminnan koettiin auttavan turvapaikanhakijoita monilla eri tavoilla ja antavan samalla molemmin puolisen hyvän mielen niin vapaaehtoisille kuin turvapaikanhakijoillekin. Vapaaehtoisuuden kokeminen rasakaaksi ei nähty estävän vapaaehtoistoimintaan osallistumista vaan lähinnä enemmän mietittyttävän rajojen ja tuen muodossa. Mielestäni vapaaehtoisuuden tasosta kertoo eniten se, että vastaajista 97 % suosittelisi Punaisen Ristin vapaaehtoistoimintaa ystävilleen.

Vuoden 2015 pakolaisaalto nosti esiin vapaaehtoisten tarpeen ja muutti toimintamalleja monikulttuurisen toiminnan parissa. Vapaaehtoistoimintaa muokkasi myös vuonna 2020 iskenyt koronapandemia. Suomessa ja maailmalla julistettiin sulkutiloja pandemian leviämisen ehkäisemiseksi. Tämä normaalista poikkeava toimintamalli jatkui ja jatkuu edelleen 2 vuotta myöhemmin vuonna 2022. Korona on osaltaan vaikuttanut vapaaehtoistoimintaan pysäyttävästi, mutta myös varmasti avun tarvisijoiden tarvetta muuttaen. Kun vuonna 2022 tuntui, että alamme olla jo voiton puolella koronapandemiassa, aloitti Venäjä sodan Ukrainaa vastaan

24. helmikuuta 2022. Tämä tieto pysäytti koko maailman ja koskettaa kaikkia, mutta tuo kriisitilanteen ja sodan kasvot erityisen lähelle meitä, olemme Venäjän rajanaapuri. Tässä tilanteessa on ymmärrettävää tuntee valtavaa empatiaa, surua, epätoivoa ja ennen kaikkea suurta halua auttaa hädän keskellä olevia.

Tämä tuo meidät ja Suomen tärkeään asemaan turvapaikan tarjoajina. Tilanne voi muuttua äkkiä vuoden 2015 kaltaiseksi pakolaiskriisiksi. Helmikuun loppuun mennessä oli raportoitu 500 000 pakolaista lähteneen Ukrainaista naapurimaihin ja oletettavasti sieltä eteenpäin. Vuoden 2015 kaltainen pakolaisaalto on näyttänyt meille, miten toimia tällaisessa tilanteessa ja opettanutkin paljon, nyt osaamme varautua tilanteeseen sen tarvitsemalla tavalla. Suomi on julkisesti ker-tonut vastaanottavansa sotapakolaisia Ukrainasta.

Tämän tutkimuksen ajankohtaisuus on jälleen läsnä, kun ihmiset haluavat auttaa sodan uhreja. Lapin Kansa (4.5.2022) uutisoi Meri-Lapin SPR:n maahanmuuttajien tukiryhmän kasvaneen kuukaudessa suurimmaksi toimintaryhmäksi. Tämä kertoo suuresta halusta auttaa muita ja muistuttaa hyvin paljon vuoden 2015 räjähdysmäisesti kasvanutta vapaaehtoisuutta. Kun tilanne on kärjistynyt sotaan ja vielä näin lähellä meitä, on ymmärrettävää, että halu auttaa on suuri. Tämä oli nähtävissä myös vuoden 2015 pakolaisaallon kohdalla, vaikka emme olleet näin lähellä kosketuspintaa. Tämän tutkimuksen kautta voimme peilata, mitä pakolais-ten tai turvapaikanhakijoiden auttaminen tarkoittaa vapaaehtoisille ja myös sen, mitä se vie heiltä. Nyt erityisesti voisimme miettiä omia voimavaroja auttamiseen ja pyrkiä tunnistamaan itsestämme empatian ja myötätunnon aiheuttamat tuntemukset ja niiden kautta toimimisen. On myös tärkeää oppia huomaamaan, milloin omat voimavarat eivät enää riitä ja on oikein ottaa etäisyyttä myös auttamisesta. Tärkein on auttaa itseään jaksamaan, jotta voi auttaa muita.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Eliasoph, Nina 2013. The Politics of volunteering. Cambridge: Polity.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Figley Charles R. 2002. Treating compassion fatigue. London: Taylor & Francis Group. Saatavilla: <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland-ebooks/reader.action?docID=1138596>

Heimo, Satu, Tapanila, Katriina, Ojapelto, Anna & Heikkinen, Anja (2020). "Voimaannuttava vapaaehtoinen vertaisohjaus" aikuiskasvatustieteitä muovaamassa: Esimerkki maahanmuuttajien työllistämishankkeesta. Aikuiskasvatustiede, 40(4), 290–304. <https://doi.org/10.33336/aik.100532>

Heininen, Miia 2020. "Kyllähän sitä pitää olla tietyn luontonenki, että tämmöseen lähtee" Luonteenvahvuuksien merkitys vapaaehtoistoiminnassa. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.

Hirvonen, Ari 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, Jaana, Launis Veikko, Lötjönen Salla ja Sorvali Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 31-49.

Hokkanen, Liisa 2003. Vapaaehtoisuus – Pala elämää. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Huhdankoski, Sirpa 2010. MYÖTÄTUNTOUUPUMUS: diakonisen yksilötyön vuorovaikutuksen haastajana. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Pieksämäki, Sosiaalialan koulutusohjelma.

Hytönen, Yki 2002. Ihminen ihmiselle – Suomen Punainen Risti 1877 – 2002. Helsinki: Suomen Punainen Risti.

Kauhanen, Elina 2017. Kulttuurisensitiivisyyttä vai heitteillejättöä? Ilman huoltajaa maahan tulleiden turvapaikanhakijalasten yksityismajoitus ammattilaisten näkemyksissä. Licensiaatintutkimus. Lapin yliopisto, Sosiaalityö.

Kuula, Arja 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, Jaana, Launis Veikko, Lötjönen Salla ja Sorvali Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 124-140.

Kähkönen, Päivi 2016. Järjestöllisen vapaaehtoistyön vetovoimaisuus. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Sosiaalityö.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>

Lapin Kansa 2022. Lastenhoitoa ja kielikävelyitä – Maahanmuuttajien tukiryhmästä tuli kuukaudessa Meri-Lapin SPR:n suurin toimintaryhmä. Julkaistu 4.5.2022. <https://www.lapinkansa.fi/lastenhoitoa-ja-kielikavelyita-maahanmuuttajien-tu/4572510> (Luettu 4.5.2022)

Lehtinen, Sini-Tuulia 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena ry.

Lonka, Sanni 2018. Myötätuntouupuminen perheneuvolatyössä. Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia myötätuntouupumisesta. Sosiaalityön Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Lähteenmäki, Minna 2013. Lapsi turvapaikanhakijana: Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos.

Maahanmuuttovirasto, päiväämätön. Majoittuminen vastaanottokeskukseen. <https://migri.fi/majoittuminen-vastaanottokeskukseen>. (Luettu 29.1.2021.)

Maahanmuuttovirasto, päiväämätön. Millä perusteella turvapaikan voi saada? <https://migri.fi/milla-perusteella-turvapaikan-voi-saada>. (Luettu 29.1.2021.)

Maahanmuuttovirasto, päiväämätön. Oikeudellinen neuvonta. <https://migri.fi/oikeudellinen-neuvonta>. (Luettu 29.1.2021.)

Manninen, Tuomas 2019. "Meidän täytyy tietää siitä, koska se on osa meitä, meidän kotimme" Turvapaikanhakijoiden antamia merkityksiä Suomen historialle. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.

Marjovuori, Ari 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä: Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9.

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja 2007. Maahanmuuttajanaiset - Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, Perhe Ja Työ. Helsinki: Väestöliitto. 15- 37.

Nironen, Laura 2011. Luokanopettajien empaattisuus ja sen yhteydet työssä koettuun myötätuntouupumukseen sekä myötätuntoutyytyväisyyteen. Kasvatustieteen Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

Nissinen, Leena 2007. Auttamisen rajoilla: myötätuntouupumisen synty ja ehkäisy. Helsinki: Edita.

Nissinen, Leena 2012. Rajansa kaikella: Miten estää myötätuntouupuminen? Helsinki: Edita.

Nylund, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa: Nylund, Marianne & Yeung Anne Birgitta (toim.). Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195-213.

Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa: Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.). Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13-38.

Ojanen, Markku 2001. Auttajaksi oppiminen – psykologia minuuden tulkkina. Teoksessa: Eskola, Antti & Kurki, Leena (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 96-109.

Parkkila, Marika 2022. Puhelinkeskustelu. Monikulttuurisuustoiminnan kehittäjä, SPR Oulun piiri. 16.5.2022.

Perttula, Juha, 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa: Perttula, Juha & Latomaa, Timo 2009. Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. 3. p. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pohjolan-Pirhonen, Carita 2007. Työntekijän ammatillisuus ja työssä jaksaminen. Teoksessa: Pohjolan-Pirhonen, Carita, Poutiainen, Kirsti & Samulin, Helena (toim.) 2007. Kriisityön käsikirja. Käytännön opastusta kriisin kohdatessa. Helsinki: Kirjapaja.

Punainen Risti, päivämätön. Järjestötoiminta. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/jarjestotoiminta/> (Luettu 28.1.2021.)

Punainen Risti, päivämätön. Miten Suomesta voi hakea turvapaikkaa? <https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa/turvapaikanhakijoiden-pakolaisten-vastaanotto/kysymyksiä-0>. (Luettu 2.2.2020.)

Punainen Risti, päivämätön. Punaisen Ristin Periaatteet. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/periaatteet/>. (Luettu 28.1.2021.)

Punainen Risti, päivämätön. Punainen Risti – Tunnus, joka suojaa. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/punaisen-ristin-tunnus/> (Luettu 17.5.2022.)

Punainen Risti 2017. Sääntökirja. Saatavilla: https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/spr_saantokirja_2020_100x150_FIN_LR%20%281%29.pdf

Punainen Risti 2020. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto. Julkaistu 23.10.2020 <https://www.punainenristi.fi/tyomme/apua-maahanmuuttajille/turvapaikanhakijoiden-vastaanotto/> (Luettu 28.1.2021)

Punainen Risti, päivämätön. Työmme. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/> (Luettu 28.1.2021.)

Punainen Risti 2021. Vastaanottoiminnan varojen käyttö. Julkaistu 8.11.2021. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/apua-maahanmuuttajille/Vastaanottoiminnan-varat-kaytetaan-vastuullisesti/> (Luettu 17.5.2022.)

Raatikainen, Panu 2006. Voiko ihmistiede olla arvovapaata? Teoksessa Hallamaa, Jaana, Launis Veikko, Lötjönen Salla ja Sorvali Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 93-107.

RedNet 2008. Punaisen Ristin merkki. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/PRn%20merkki%20PERUS%202008.pdf> (Luettu 20.5.2022.)

RedNet, päivämätön. Punaisen Ristin sivusto vapaaehtoisille, Lapin piiri. <https://rednet.punainenristi.fi/lappi> (Luettu 2.5.2022.)

RedNet, päivämätön. Punaisen Ristin sivusto vapaaehtoisille, Oulun piiri. <https://rednet.punainenristi.fi/oulunpiiri> (Luettu 2.5.2022.)

RedNet, 2019. Vapaaehtoiskysely 2019. https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Vapaaehtoiskysely%202019_raportti.pdf (Luettu 19.5.2022.)

Ronkainen, Suvi, Pehkonen Leila, Lindblom-Yläne, Sari & Paavilainen, Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Rothschild, Babette & Rand, Marjorie L. 2010. Apua auttajalle: myötätuntouppumuksen ja sijaistraumatisoitumisen psykofysiologia. Helsinki: Traumaterapiakeskus.

Sisäministeriö, päivämätön. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. (Luettu: 21.1.2020.)

Sjöroos, Margit 2010. Myötätunto: Ole läsnä, elä mukana. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Stamm, Beth Hudnall 2016. Comprehensive Bibliography of Documents Specifically Using the ProQOL Measure. www.proqol.org. (Luettu 29.4.2022.)

Stamm, Beth Hudnall 2010. The concise ProQOL manual. (2nd ed.)
<https://img1.wsimg.com/blobby/go/dfc1e1a0-a1db-4456-9391-18746725179b/downloads/ProQOL%20Manual.pdf?ver=1622839353725> (Luettu 29.4.2022.)

Suoranta, Juha 2011. Vastaanottokeskus. Helsinki: Into Kustantamo Oy.

Tuomainen, Susanna 2015. Tiellä tavallisuuteen: Sosiologinen tutkimus turvapaikanhakijoiden ja suomalaisen yhteiskunnan kohtaamisista. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiologia.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Tuomisto, Karoliina, Tiittala, Paula, Helve, Otto & Vuori, Johanna 2016. Turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden kunnalliset sote-palvelut - Kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Valkendorff Tiina & Laihiala Tuomo 2020. TUKIPERHEET TURVAPAIKANHAKIJATAUSTAISTEN NUORTEN ELÄMÄSSÄ. Teoksessa Valkendorff, Tiina & Sihvonen, Ella (toim.) 2020. Nuorten perheet ja läheissuhteet: Nuorten elinolot -vuosikirja 2020. Turku: Nuorisotutkimusseura, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisoneuvosto, 181-200.

Viitanen, Taru 2016. "HALU AUTTAA" Laadullinen haastattelututkimus maahanmuuttajien kokemuksista ja käsityksistä vapaaehtoistoiminnasta. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.

Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa - ihanteita vai todellisuutta? tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus YTY.

Yijälä, Anu & Nyman, Maria 2017. LIVING IN LIMBO. Qualitative case study of skilled Iraqi asylum seekers in Finland. Helsinki: City of Helsinki Urban Facts. DOI:[10.13140/RG.2.2.18721.40805](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.18721.40805).

Liitteet

Liite 1: SPR:n vastaanottokeskuksen vapaaehtoissopimus

VASTAANOTTOKESKUKSEN VAPAAEHTOISSOPIMUS

Vapaaehtoisen nimi: _____

Puhelinnumero, osoite ja sähköpostiosoite: _____
_____

Vapaaehtoistoiminta alkaa (ja päättyy): ____ / ____ /20____ - ____ / ____ /20____

Vapaaehtoistehtävät: _____
_____

Vapaaehtoisen käymät SPR:n kurssit: _____
_____

Yhteyshenkilön nimi: _____

Yhteyshenkilön puhelinnumero: _____

Sitoudun toimimaan vastaanottokeskuksessa annettujen tehtävien, ohjeistusten, Punaisen Ristin periaatteiden ja eettisten ohjeiden mukaan.

Noudatan vaitiolovelvollisuutta. En saa luvatta ilmaista mitä olen tehtäväni tai asemani vuoksi saanut tietää toista henkilöä, vastaanottokeskusta tai Punaista Ristiä koskevista luottamuksellisista seikoista. Olen erityisen tarkka vaitiolovelvollisuudesta median ja sosiaalisen median suhteen. Vaitiolovelvollisuus säilyy vapaaehtoistoiminnan jälkeenkin.

Sitoudun ilmoittamaan tehtävän lopettamisesta osastolle sekä vastaanottokeskukselle etukäteen, mielellään vähintään kaksi viikkoa ennen lopettamista.

Vapaaehtoistehtävissä toimivat ovat ryhmätapaturmavakuutettuja Punaisen Ristin toimesta. Toiminnassa sattuneissa tapaturmissa ja vahingoissa etusijalla ovat vapaaehtoisen omat henki-, vapaa-ajan tapaturma- sekä kotivakuutukset.

Tätä sopimusta on tehty kaksi kappaletta: yksi vapaaehtoiselle ja yksi osastolle.

Päivämäärä ja paikka: _____

Vapaaehtoisen allekirjoitus: _____

Liite 2: SPR:n ohje vastaanottokeskuksessa toimiville vapaaehtoisille

21.3.2016

OHJE VASTAANOTTOKESKUKSESSA TOIMIVILLE VAPAAEHTOISILLE

Tervetuloa Punaisen Ristin vapaaehtoiseksi. On hienoa, että olet päättänyt antaa aikaasi vapaaehtoistoiminnalle ja tukea siten turvapaikanhakijoiden kotoutumista. Nämä ohjeet ja säännöt on tehty tukemaan Sinua vapaaehtoisena.

Punaisen Ristin periaatteet

Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen toimintaa ohjaa seitsemän peruseriaatetta: Inhimillisuus, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus, ykseys. Punaisen Ristin vapaaehtoisilla ja työntekijöillä on velvollisuus noudattaa näitä periaatteita. Punainen Risti ja Punainen Puolikuu tunnetaan parhaiten kansainvälisenä suojamerkkinä. Jokainen vapaaehtoinen on maailmanlaajuisen liikkeen näkyvä edustaja. Siksi yhteisten periaatteiden, näiden ohjeiden sekä järjestön eettisten ohjeiden noudattaminen on tärkeää. Turvapaikanhakija- ja vastaanottotyössä järjestön toimintaa ohjaa myös pyrkimys auttaa avun tarpeessa olevia ihmisiä.

Lisätietoa: *Eettiset ohjeet ja Vastaanottokeskuksen vapaaehtoisopimus*

Vaitiolovelvollisuus

Vastaanottokeskuksessa toimivat vapaaehtoiset ovat vaitiolovelvollisia. Älä kerro ulkopuolisille asukkaiden henkilökohtaisia asioita. Kaikki mitä näet ja kuulet asukkaista keskuksessa jää sinun omaan tietoonsi. Vastaanottokeskuksissa käytämme asukkaista vain etunimiä. Kaikki eivät halua tulla tunnistetuiksi. Jos jokin asia askarruttaa, voit keskustella siitä henkilökunnan tai oman toimintaryhmän vastuunohjaajan kanssa.

Lisätietoa: *Vastaanottokeskuksen vapaaehtoisopimus*

Vapaaehtoisten vakuutus

Suomen Punaisen Ristin toiminnassa sattuneissa tapaturmissa ja vahingoissa ovat etusijalla toimijoiden omat henki-, vapaa-ajan tapaturma- sekä kotivakuutukset. Suomen Punaisella Ristillä on vapaaehtoistoimintaa varten kaksi valtakunnallista vakuutusta. Vapaaehtoistoiminnan ryhmätapaturmavakuutus (353-3989247-4), joka korvaa Punaisen Ristin vapaaehtoisille sattuneet tapaturmat ja niiden hoitokulut.

Järjestön toiminnan vastuuvakuutus (312-0625071-V) korvaa vakuutetussa toiminnassa toiselle aiheutettuja henkilö- tai esinevahinkoja, joista Suomen Punainen Risti on toiminnan järjestäjänä korvausvastuussa. Tämä tarkoittaa ns. kolmannelle osapuolelle, järjestön ulkopuoliselle henkilölle/taholle sattuneita vahinkoja, joiden syntymiseen olemme omalla toiminnallamme vaikuttaneet tai sen aiheuttaneet.

Media ja valokuvaaminen

Vastaanottokeskuksen henkilökunta (yleensä johtaja tai apulaisjohtaja) vastaa kaikista mediayhteyksistä. Kaikki vastaanottokeskukseen liittyvät kysymykset ohjataan henkilökunnalle. Voit kertoa omasta vapaaehtoistoiminnastasi, mutta sovi siitä etukäteen johtajan kanssa. Valokuvaaminen keskuksissa ei ole suotavaa. Jos kuitenkin haluat kuvata, on niin kohteilta kuin keskuksen henkilökunnalta pyydettävä etukäteen lupa. Turvapaikanhakijalle on myös kerrottava selvästi kuvan käyttötarkoitus. Kuvien julkaisu netissä on kiellettyä ja julkaisusta tulisi aina sopia erikseen kuvan kohteiden ja henkilökunnan kanssa.

Turvallisuus

On toivottavaa, että vapaaehtoiset eivät toimisi yksin, vaan parina olisi aina joko toinen vapaaehtoinen tai työntekijä. Alle 18-vuotiaat voivat osallistua ryhmätoimintaan ja aikuisten koordinoimaan vapaaehtoistoimintaan, mutta eivät henkilökohtaiseen ystävätoimintaan (ts. alle 18-vuotiaat eivät yksin voi toimia turvapaikanhakijan ystävänä). Uhkaavissa tilanteissa on tärkeää vetäytyä pois, suojata itsensä ja ilmoittaa uhasta henkilökunnalle. Suosittelemme että keskuksissa vapaaehtoiset käyttävät ainoastaan etunimeään eivätkä luovuta omia yhteystietojaan asukkaille. Suosittelemme että vapaaehtoiset käyttävät Punaisen Ristin nimilappuja.

Lisätietoa: *Ohje väkivalta- ja uhkatilanteiden varalle*

Terveys

Hyvällä käsi- ja yskimishygienialla voidaan ehkäistä infektioiden leviämistä tehokkaasti. Vapaaehtoisia ei rokoteta tai heille ei tehdä muita tutkimuksia, mikäli ei ole erityistä terveydellistä vaaraa.

Vapaaehtoiset huolehtivat itse perusrokotuksensa (polio, jäykkäkouristus, kurkkumätä, MPR) kuntoon. Mikäli terveydenhuollosta vastaava henkilö harkitsee ja päättää hepatiittirokotteen tarpeellisuudesta ja vapaaehtoinen toimii sellaisen ryhmän/asukkaan kanssa, jolloin tartuntavaara on olemassa, voidaan hepatiittirokote antaa.

Myös asukkaita kannattaa perehdyttää ja opastaa hygieniakysymyksissä, jotta he eivät levitä infektioita.

Miten käyttäytyään

Vapaaehtoiset ovat vastaanottokeskuksissa vieraita. Keskuksen vierailuaikoja, sääntöjä ja henkilökunnan ohjeita tulee noudattaa. Vierailun/vuoron lopuksi käydään henkilökunnan tai oman toimintaryhmän vastuuhjaajan kanssa lyhyesti läpi sen kulku. Asiakkaille ei saa tuoda mitään tavaraa, syötävää tai juotavaa ellei tästä ole erikseen sovittu henkilökunnan kanssa.

Romanttiset suhteet turvapaikkaprosessissa olevien kanssa ovat vapaaehtoisilta ehdottomasti kiellettyjä. Vapaaehtoisten ei tulisi myöskään lainata tai antaa rahaa tai tehdä hankintoja turvapaikanhakijoille. Vapaaehtoiset eivät myöskään saa tehdä omavaltaisia päätöksiä toiminnan järjestämisestä. Toiminnasta sovitaan aina henkilökunnan sekä muiden vapaaehtoisten kanssa.

On tärkeää kohdata asukkaat ihmisinä. Kohtaa ihmiset ystävällisesti, rauhallisesti ja hymyile. Käytä aikaa jutteluun ja läsnäoloon. Puhu selkeää suomea.

Uskonto ja politiikka

Uskontoon ja politiikkaan liittyvät asiat eivät kuulu Punaisen Ristin toimintaan. Vapaaehtoiset ja työntekijät eivät ota kantaa poliittisiin tai uskonnollisiin mielipiteisiin. Punaisen Ristin toiminnassa kohtaavat ihmiset, eivät uskonnot tai poliittiset näkemykset.

Punaisen Ristin mandaatti vastaanotossa

Suomen Punainen Risti perustaa vastaanottokeskuksia ja hätämajoitusyksiköitä yhteistyössä viranomaisten kanssa ja heidän valtuuttamana. Punainen Risti ei osallistu turvapaikkapäätöksiin. Vapaaehtoisten ja työntekijöiden ei tule ottaa kantaa turvapaikkaprosesseihin tai turvapaikkapolitiikkaan.

Lisätieto-ohjeistukset ja dokumentit RedNetin SPR monikulttuurisessa ryhmässä https://rednet.punainenristi.fi/monikulttuurinen_ryhma sekä Osastotoimistossa <https://rednet.punainenristi.fi/osastotoimisto>.

Liite 3: SPR:n vastaanottoyksikön työntekijän ja vapaaehtoisen tehtävät

VASTAANOTTOYKSIKÖN TYÖNTEKIJÄN JA VAPAAEHTOISEN TEHTÄVÄT

TYÖNTEKIJÄT huolehtivat yksikön arjesta ja käytännön asioista.

Työntekijät vastaavat:

- asukkaiden asumiseen ja peruspalveluihin liittyvistä asioista
- asukkaiden työ- ja opintotoiminnasta
- asukkaiden terveydenhuollosta
- yhteydenpidosta viranomaisten kanssa

Työntekijöillä on vapaaehtoistoiminnan organisointi- ja johtovastuu. Työntekijät huolehtivat vapaaehtoisten perehdytyksestä, ohjauksesta, kiittämisestä sekä mahdollisista purkukusteluista. Työntekijät tiedottavat vapaaehtoisille yksikön ajankohtaisista asioista ja vastaavat sujuvasta yhteydenpidosta. Työntekijöitä rohkaistaan ottamaan vapaaehtoiset mukaan turvapaikanhakijoiden vapaa-ajantoiminnan suunnitteluun.

VAPAAEHTOISET järjestävät toimintaa vastaanottoyksikössä omalla ajallaan ilman palkkaa. Vastaanottoyksikössä vapaaehtoiset ovat vierailijoita. Toimintaa koordinoidaan osastossa, jonka tehtävä on tukea vapaaehtoisia ja järjestää heille tarvittavia koulutuksia.

Vastaanottoyksikön **perustamisvaiheessa** vapaaehtoiset voivat esimerkiksi koota sänkyjä, auttaa ruuanjakelussa sekä lajitella lahjoitusvaatteita ja -tavaraa. He voivat ylläpitää henkisen tuen ja ensiavun sekä ensihuollon ryhmiä. Perustamisvaiheen tehtävät kestävät parista päivästä muutamaa viikkoon yksiköstä riippuen.

Vastaanottoyksikön **perustamisvaiheen jälkeen** alkaa turvapaikanhakijoiden kotoutumisen tukeminen.

Vapaaehtoiset voivat esimerkiksi:

- opettaa suomen ja ruotsin kieltä, kulttuurista ja tapoja
- järjestää vapaa-ajan toimintaa, kuten naisten ja miesten kerhoja
- auttaa lapsia läksyjen teossa
- järjestää retkiä lähiympäristöön
- auttaa kauppareissuilla

Vapaaehtoiset eivät korvaa ammattilaisten tekemää työtä, eivätkä työntekijöille kuuluvia tehtäviä, kuten ruokailujen ja siivouksen järjestämistä tai lasten vahtimista.

VAPAAEHTOISELLA ON OIKEUS:

- osallistua taitojensa, ikänsä ja kiinnostuksensa mukaisiin vapaaehtoistehtäviin Punaisessa Ristissä
- saada tehtävään tarvitsemaansa koulutusta, tietoa, ohjausta ja tukea
- osallistua toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen
- vaikuttaa Punaisen Ristin jäsenenä järjestön päätöksentekoon
- saada toimia turvallisessa toimintaympäristössä

VAPAAEHTOISELLA ON VELVOLLISUUS:

- osallistua tehtävän edellyttämään perehdytykseen ja koulutukseen
- sitoutua toimintaan siltä osin kun on sovitusti lupautunut
- sitoutua tehtävän edellyttämään vaihteluun sekä vastaanottoyksikön sääntöihin ja toimintatapoihin
- kertoa toiminnassa havaitsemistaan puutteista ja vaaroista yhteyshenkilölle
- toimia Punaisen Ristin arvojen, periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti

Liite 4: SPR:n ystävätoiminnan vinkkejä turvapaikanhakijoiden kanssa toimimiseen

YSTÄVÄTOIMINTA Vinkkejä turvapaikanhakijoiden kanssa toimimiseen

Kiitos ja tervetuloa turvapaikanhakijan ystäväksi. Lue liitteenä olevat ”Näin toimimme vastaanottokeskuksessa” -ohje ja ”Vapaaehtoisopimus”, niistä saat tärkeää tietoa toimintasi tueksi.

Mahdollisen yhteisen kielen puuttuminen askarruttaa aluksi monia. Monikulttuurisessa toiminnassa sinua ennen mukana olleet vakuuttavat kuitenkin pärjäävänsä sanattomalla viestinnällä ja muutamalla yhteisellä sanalla mainiosti. Ensitapaamiseen pyritään mahdollisesti saamaan mukaan tulkki, jotta voitte sopia tärkeistä asioista. Voit miettiä ensimmäiseen tapaamiseen valmiiksi kysymyksiä jotka tuntuvat tärkeiltä.

Kaikki eivät aluksi uskalla liikkua vieraassa maassa ja kaupungissa, tässä olet arvokas tuki. Pyri lähtemään ystävän kanssa ulos tutustumaan lähiympäristöön.

Turvapaikanhakijoiden elämäntilanne on haastava, pienillä teoilla tuot helpotusta heidän arkeensa. Ystävällisen ihmisen kohtaaminen ja positiivisten asioiden kokeminen voivat kohentaa mielialaa pitkäksi aikaa.

Alla muistilista siitä, mitä rooliisi Punaisen Ristin vapaaehtoisena ystävänä kuuluu:

KYLLÄ	YHTEISESTÄ SOPIMUKSESTA	EI
• Ole läsnä tavallisena ihmisenä, suomalaisista turvapaikanhakija tapaa usein vain viranomaisia. • Voit kertoa ja opastaa tavallisissa arjen asioissa, kuten säänmukaisessa pukeutumisessa, ruokailussa, liikkumisessa jne. • Tarjoa turvapaikanhakijalle mahdollisuuksia tutustua lähialueen ilmaiseen tai huokeaan toimintaan esim. leikkipuistot, kirpputorit, ilmaiset museopäivät jne. • Kerro SPR:n toiminnasta paikkakunnallasi. • Jos ystävä siirretään toiselle paikkakunnalle, voit auttaa heitä saamaan uuden ystävän paikallisen piirin kautta. • Sinulla on oikeus lopettaa ystävätoiminta milloin tahansa	• Henkilökohtaisten yhteystietojen vaihto. Jos et jostain syystä halua antaa henkilökohtaista puhelinnumeroasi, voitte sopia tapaamisia joitain kertoja eteenpäin. Sähköpostia voi myös pitää yhteydenpitovälineenä • Vierailut kotiisi voit sopia oman harkintasi mukaan. • Pidemmät retket ja matkat voivat olla hauskoja ja antoisia. Kustannukset sovitaan etukäteen.	• Et voi ottaa kantaa turvapaikkaprosessiin. Vältä kritisoimasta vastaanotto-keskusten toimintaa. • Älä toimi asianajajana, byrokrania kuuluu vastaanottokeskuksen henkilökunnalle. • Ole varovainen ettet herätä perättömiä toiveita turvapaikan saamisesta. • SPR:n vapaaehtoisena et voi solmia romanttista suhdetta ystävääsi. Jos näin käy, sinun tulee luopua toiminnasta vastaanottokeskuksissa. • Ota huomioon vastatulleiden turvapaikanhakijoiden kulttuuritausta esim. pukeutumisessa ja jyrkkien mielipiteiden ilmaisemisessa.

Punainen Risti

Lisätietoja ja tukea saat omasta piiritoimistostasi.

Liite 5: Kyselylomake

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Vapaaehtoisuus turvapaikanhakijoiden parissa

Hei!

Toimin tällä hetkellä SPR Lapin piirin Monikulttuurisuustoiminnan kehittäjänä ja teen pro gradu -tutkielmaa Lapin yliopistossa Kasvatustieteiden tiedekunnassa. Tutkin SPR:n vapaaehtoistoimintaa turvapaikanhakijoiden parissa.

Tutkielmani tarkoituksena on kehittää SPR vapaaehtoistoimintaa nimenomaan turvapaikanhakijoiden parissa Pohjois-Suomen alueella. Tarkoituksenani on selvittää kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta, toimintaan mukaan tulemisesta, saadusta tuesta ja ohjauksesta, myötätuntouupumuksesta sekä vapaaehtoistoiminnan toiveista. Kyselyn vastaukset käsitellään täysin anonyymisti ja luottamuksellisesti.

Vastausaikaa on tammikuun 15.päivään 2020 saakka. Kiitos yhteistyöstä!

Lisätietoja: Hanna-Leena Martin
Monikulttuurisuustoiminnan kehittäjä SPR Lapin piiri
puh: 0401701955
hanna-leena.martin@redcross.fi tai hmartin@ulapland.fi

Taustatiedot:

1. Ikä:

- 15-19
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-49
- 50-59
- 60-69
- 70-90

2. Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu

3. Äidinkieli ja muu kielitaito:

4. Kauan olet ollut mukana Punaisen Ristin toiminnassa

- alle vuoden
- 1-2 vuotta
- 3-5 vuotta
- 6-9 vuotta
- yli 10 vuotta

5. Missä vapaaehtoistehtävissä olet toiminut Punaisella Ristillä?

6. Kuinka kauan olet toiminut vapaaehtoisena turvapaikanhakijoiden parissa?

- alle vuoden
- 1-2 vuotta
- 3-4 vuotta

- 5-6 vuotta
- 7-9 vuotta
- yli 10 vuotta

7. Mitä Punaisen Ristin koulutuksia olet käynyt? (voit valita useita)

- Ystävätoiminnan peruskurssi
- Tulijan ystävänä ja tukena
- Monikulttuurisen toiminnan promo (Moninaisuus vapaaehtoistoiminnassa)
- Läksyhelppi-koulutus
- Rasisminvastaisen kampanjan perehdytys
- Paperittomat-koulutus
- jokin muu, mikä? _____
- En ole käynyt koulutuksia

8. Missä toiminnoissa olet ollut mukana turvapaikanhakijoiden parissa? (voit valita useita)

- perheiden parissa
- vain naisten kanssa
- vain miesten kanssa
- vain lasten kanssa
- ystävätoiminnassa
- perustanut oman toimintaryhmän/-kerhon
- vastaanottokeskuksen omissa kerhoissa
- kansainvälisessä klubissa
- muu, mikä? _____

Vapaaehtoisuus:

9. Miten tulit mukaan Punaisen Ristin vapaaehtoistoimintaan?

10. Miten tulit mukaan vapaaehtoistoimintaan turvapaikanhakijoiden pariin?

11. Kerro omin sanoin, miten koet vapaaehtoisuuden turvapaikanhakijoiden parissa:

12. Oletko osallistunut muuhun monikulttuuriseen toimintaan Punaisessa Ristissä?

Kyllä, mihin: _____

En

13. Oletko tehnyt aiemmin muita vapaaehtoistehtäviä?

Kyllä, mitä: _____

Ei

Jaksaminen:

14. Oliko vapaaehtoistehtävien määrä mielestäsi sopiva?

- Kyllä
- Ei, miksi: _____
- Vaihtelevasti

15. Oletko kokenut vapaaehtoisuutesi säännöllisesti mielekkäänä?

- Kyllä
- Ei, miksi: _____
- Vaihtelevasti

16. Vastasivatko vapaaehtoistehtäväsi odotuksiasi?

- Kyllä
- Ei, miksi: _____

17. Oletko kokenut vapaaehtoistehtäväsi raskaina?

- Kyllä, miksi: _____
- Ei
- Vaihtelevasti

18. Oletko kokenut myötätuntopuupumusta*?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Myötätuntopuupumuksella tarkoitetaan auttajalle syntynyttä kärsimystä, joka voi monesti olla auttajalle tiedostamatonta uupumista. (Rothchild, 2010) Tässä tutkielmassa myötätuntopuupumuksella tarkoitetaan nimenomaan autettavan henkilön elämän myötäelämisestä tai auttamisesta syntynyttä vapaaehtoisen (auttajan) kokemaa uupumista.

19. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä: Miten kuvailisit kokemaasi myötätuntopumusta?

20. Oletko huomannut muiden vapaaehtoisten kokeneen myötätuntopumusta?

Kyllä

Ei

21. Jos vastasit edelliseen kyllä: Miten kuvailisit huomioitasi?

22. Mikä vapaaehtoistehtävissä on ollut haastavinta?

23. Oletko saanut tarpeeksi tukea vapaaehtoistehtäviin?

Kyllä

Ei, miksi ei:

_____

Tuki ja ohjaus:

24. Kerro omin sanoin, minkälaista tukea ja ohjausta olet saanut vapaaehtoistoimintaasi turvapaikanhakijoiden parissa:

25. Kerro omin sanoin, minkälaista tukea ja ohjausta olisit toivonut saavasi vapaaehtoistoimintaan turvapaikanhakijoiden parissa:

Vapaaehtoisuuden hyöty:

26. Oliko vapaaehtoistoinnastasi mielestäsi hyötyä turvapaikanhakijoille? (Kuvaile omin sanoin millaista)

27. Mitä (hyötyä) koet saaneesi vapaaehtoistehtävistäsi?

28. Mikä vapaaehtoisuudessa on parasta?

Monikulttuurisen vapaaehtoistoiminnan kehittäminen:

29. Oletko ollut tyytyväinen vapaaehtoistoimintaan? Jos et, kuvaile omin sanoin mitä muuttaisit.

30. Miten kehittäisit monikulttuurista vapaaehtoistoimintaa?

31. Millaiseen toimintaan haluaisit jatkossa osallistua?

32. Suositteletko Punaisen Ristin vapaaehtoistoimintaa ystävilleesi?

Kyllä

Ei, miksi ei:

_____

33. Jos olet jo lopettanut vapaaehtoistoimintasi turvapaikanhakijoiden parissa, miksi?

Vapaa sana:

34. Tässä voit vielä vapaasti kertoa, mikäli mieleesi jäi jotain aiheeseen liittyvää: